

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra školní a sociální pedagogiky

**VOLNOČASOVÉ AKTIVITY JAKO PREVENCE SPOLEČENSKY
NEŽÁDOUCÍCH JEVIŮLEISURE – TIME ACTIVITIES AS PREVENTION OF
SOCIAL UNDESIRABLE PHENOMENON'**

Bakalářská práce

SÝKOROVÁ MILUŠE

Vychovatelství
Kombinované studium

Vedoucí práce: doc. PhDr. Stanislav Bendl, Ph.D.

Praha 2012

VOLNOČASOVÉ AKTIVITY JAKO PREVENCE SPOLEČENSKY NEŽÁDOUCÍCH JEVŮ

1 Úvod	6
2 TEORETICKÁ ČÁST	8
2.1 Nežádoucí společenské jevy	8
2.1.1 Podstata rizikového chování	8
2.1.2 Problematika rizikového chování u žáků 2. stupně	10
2.1.3 Záškoláctví	11
2.1.4 Šikana	12
2.1.5 Rasismus a kyberšikana	17
2.1.6 Netolismus a Gambling	19
2.1.7 Media a mediální násilí	20
2.1.8 Drogy	22
2.1.9 Vandalismus	26
2.1.10 Kriminalita mladistvých	27
2.2 Vliv prostředí na vznik rizikového chování	29
2.2.1 Rodina	29
2.2.2 Funkční a nefunkční rodina	31
2.2.3 Nefunkční rodina jako rizikový faktor	32
2.2.4 Škola	33
2.2.5 Školská zařízení	35
2.2.6 Školní skupina	36
2.3 Vrstevnické skupiny	37
2.4 Jak bojovat s nežádoucími jevy ve společnosti	39
2.4.1 Prevence, její druhy a specifika	39
2.4.2 Pojem prevence kriminality	40

2.4.3 Nejúčinnější prevence / kvalitní využití volného času	40
2.5 Volný čas a volnočasové aktivity.....	42
2.5.1 Volný čas.....	42
2.5.2 Pedagog volného času, vychovatel.....	43
2.5.3 Volnočasové aktivity.....	45
3 PRAKTICKÁ ČÁST.....	46
3.1 Charakteristika městské části Praha 14.....	46
3.2 Městská policie Praha 14.....	47
3.3 Struktura organizací nabízejících volnočasové aktivity na Praze 14.....	48
3.4 Organizace řízené státem.....	51
3.4.1 Činnost města odbor prevence.....	51
3.4.2 Činnost městské policie odbor prevence.....	51
3.5 Organizace řízené městem.....	54
3.5.1 Neziskové organizace podporované městem.....	54
3.5.2 Nízkoprahová zařízení.....	55
3.5.3 Soukromé subjekty.....	65
3.6 Vlastní sledování činnosti vybraného subjektu.....	66
3.6.1 Charakteristika vybrané organizace.....	66
3.6.2 Historie Občanského sdružení Jahoda v letech 1997-2010.....	69
4 Závěr.....	79
5 Přílohy – Fotogalerie.....	81

1 ÚVOD

Kdo chce zasvětit život něčemu velikému a krásnému, ať vychovává mládež.

Sv. Jan Bosco. Citát sv. Jana Bosca přesně vystihuje to, co je mojí celoživotní náplní. Již od útlého dětství se věnuji dětem. Nejprve ve vlastní rodině, jelikož jsem ze čtyř dětí a hrou osudu nejstarší sourozenec a po té v různých organizacích. Již jako malá jsem byla vedena k tomu, abych pomáhala druhým, avšak moje první oficiální kroky v této oblasti jsem udělala až v roce 1985, kdy jsem v rámci tehdejší organizace Pionýr udělala své první zkoušky z pedagogiky – tedy Pedagogické minimum. Vedla jsem první kroužky a začala jezdit na letní pobyty s dětmi jako praktikant, oddílový vedoucí a nakonec i jako hlavní vedoucí. Od té doby se věnuji dětem. V Prevenci kriminality dětí a mládeže jsem pracovala několik let a i zde jsem nasbírala spousty cenných zkušeností, které mě vedly k tomu, abych si zvolila výše uvedené téma. Cílem mé bakalářské práce je pokusit se zmapovat možnosti náctiletých v Praze, konkrétně na Praze 14 – ČERNÝ MOST a zjistit jak smysluplně využít volný čas, který vede k prevenci a řešení společensky nežádoucích jevů a často i konkrétních přestupků mládeže v této lokalitě. Kvalitní trávení volného času je tou nejlepší prevencí nežádoucích společenských jevů. A právě zjištění možností volnočasových aktivit na Praze 14 a přiblížení chodu jedné z organizací, která zde působí je předmětem mé práce.

V teoretické části jsou vysvětleny některé pojmy této problematiky: co jsou nežádoucí spol. jevy co je rizikové chování, vliv prostředí na formování mladého člověka jak bojovat s těmito jevy podstata a druhy prevence volnočasové aktivity organizace pro volný čas apod.....

V praktické části se zabývám konkrétní situací na Praze 14 a spolupráce s MP, Úřadem Městské části Praha 14 a Magistrátem hl. města Prahy v oblasti prevence a možností trávení volného času. Tato část popisuje činnosti města, organizací řízených a podporovaných státem nebo městem a dalších soukromých subjektů, zabývajících se organizováním volného času. V závěru práce se věnuji zhodnocení momentálního stavu v oblasti možností využití volného času na Praze 14 a konkrétní organizaci, kterou jsem si vybrala. Díky ochotě pracovat pro druhé a věnovat se především mladým lidem, zde vznikla organizace, která nabízí mnoho zajímavých aktivit pro mládež z této lokality.

Z výsledku mého šetření vyplývá, že volnočasové aktivity pro děti a mládež jsou nedílnou součástí života na Černém Mostě. V závěru mé práce je malá fotogalerie.

2 TEORETICKÁ ČÁST

Teoretická část se zabývá především pojmy, které souvisí s problematikou prevence společensky nežádoucích jevů ve společnosti. Jsou zde vysvětleny souvislosti mezi těmito jevy a jejich vliv na jedince včetně preventivní a poradenské činnosti. Mezi hlavní preventivní činnosti v této oblasti patří právě již zmíněné volnočasové aktivity.

2.1 NEŽÁDOUCÍ SPOLEČENSKÉ JEVY

Vhodně využitý volný čas dětí a mládeže má velký vliv jak na psychický tak fyzický vývoj jedince. Nedílnou součástí výchovy a vzdělávání, jsou aktivity, které probíhají mimo školu či rodinu. Velmi významnou roli zde hraje to, jakým způsobem je čas vyplněný, a kdo jej vede. Je-li čas vyplněn smysluplně, aktivně s pozitivním vztahem k činností, které v něm probíhají je to nejlepší prevence společensky nežádoucích jevů ve společnosti. Předchází se tak rizikovému chování dětí i mladistvých.

2.1.1 Podstata rizikového chování

U sledované věkové skupiny dětí na 2. stupni základních škol se zaměřuji, z hlediska podstaty rizikového chování, také na preventivní a poradenskou činnost, která bude uvedena v dalších kapitolách níže. Dětství představuje důležitou životní etapu vývoje dítěte, z pohledu jeho budoucího kvalitního života v dospělosti. Dítěti se tak dostává podpory, zažívá svoje úspěchy i neúspěchy, je motivováno a také oceňováno, včetně toho, že je podporováno v jeho začlenění do socializované společnosti.

Podstatu rizikového chování u této věkové skupiny však tvoří určité překážky a rizika, které integraci do socializované společnosti stěžují, jsou jak interního, tak externího charakteru a objevují se u některých jedinců, kteří jsou zejména náchylní k nevhodnému chování, což způsobují různé faktory, nejdůležitější pak:¹

¹ K tomuto například: PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 2., rozšíř. a přeprac. vyd. Praha : Portál, 1998, 328 s. ISBN 80-7178-252-1.

- osobnostní faktory
- sociální faktory
- rodinné faktory
- zkušenostní faktory

V této souvislosti je nutné takové skupiny dětí nebo jedince zaměřovat a socializaci jim tak co nejvíce usnadnit.² Je možné uvést, že jako rizikové jsou vnímány „dětí, které se chování zvláště, mají zvláštní povahu a zvláštní sklony, a kterým není snadné porozumět. Tyto jejich zvláštnosti mohou být podmíněny organizací, psychicky, společensky, výchovně, apod.³

Za rizikové skupiny dětí a jedinci, ve věku žáků 2. stupně základních škol, jsou v zákonné úpravě zákona č. 561/2004 Sb., školský zákon, ve znění pozdějších předpisů, považovány:

- děti, které pocházejí z rodiny s nízkým sociálně kulturním postavením
- děti, které jsou ohroženy sociálně patologickými jevy
- děti, které mají nařízenou ústavní výchovu, nebo uloženou ochrannou výchovu
- děti v postavení azylantů, nebo účastníků řízení o azyl

² K tomuto například: PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 2., rozšíř. a přeprac. vyd. Praha : Portál, 1998, 328 s. ISBN 80-7178-252-1.

³ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Děti, rodina a stres*. Praha : Galén, 1994, 214 s. ISBN 80-85824-06-X, s. 27

2.1.2 Problematika rizikového chování u žáků 2. stupně ZŠ

Při hodnocení problematiky rizikového chování žáků 2. stupně základních škol je nutné zmínit problém rizikového chování související:⁴

- se školou - ve formě školních neúspěchů, špatné a neefektivní výuky učitele, stylem pedagogické výuky, spolužáky, apod.
- s rodinou – ve formě nevhodného výchovného stylu, trávení volnočasových aktivit, rodinného zázemí a podpory dítěte, apod.
- se společnostmi, kde dítě žije – kulturní a společenské normy, hodnoty ve společnosti, vliv komunity na život dítěte, apod.
- individuální rizika dítěte – souvisejí především s inteligencí, temperamentem, nemocemi a psychickým zdravím, apod.

V kontextu tohoto výčtu můžeme konstatovat, že většina dětí se setkává s jednotlivými riziky, ale jejich reakce na tyto faktory je odlišná, ať už některým podlehnou, nebo jiným rizikům odolají. Nejhorší prognózu dalšího vývoje pak mají děti, na které působí tyto rizikové faktory od předškolního věku a není u nich zahájena dostatečně včasná intervence, a dále jsou to také děti, na které působí rizikové faktory dlouhodobě.

Z tohoto hlediska jsou děti ohrožené rizikovými faktory nejdůležitější, protože jejich další rozvoj ve školním věku, resp. na druhém stupni základních škol se dále vyvíjí, právě směrem k prohlubování rizikového chování. Prevence u žáků 2. stupňů základních škol je tak velmi významná, o čemž bude pojednáno dále.

Vývoj a frekvence společensky nežádoucích jevů souvisí také s vývojem společnosti, se společenskými změnami, aktuálními problémy a způsoby jejich řešení, a také především jsou odvozeny od toho, jakým způsobem a jak kvalitně jsou tyto problémy řešeny, jak jsou

⁴ K tomuto například: PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 2., rozšíř. a přeprac. vyd. Praha : Portál, 1998, 328 s. ISBN 80-7178-252-1.

nastaveny regulátory ve společnosti a jaký je jejich další možný vývoj.⁵ Problematika společensky nežádoucích jevů se tak dynamicky vyvíjí, vznikají nové přístupy k jejich řešení, ale také nové společensky nežádoucí jevy, které předtím nebyly společenským problémem, ale problémem se postupně stávají.

Dalším společensky nežádoucím jevem je záškoláctví. Především proto, že čas, který má dítě trávit pod odborným vedením ve škole, tráví mimo ni a to většinou v nezdravém sociálním prostředí, které nemá dobrý vliv na rozvoj osobnosti dítěte.

2.1.3 Záškoláctví

Problém záškoláctví představuje označení přestupku žáka základní školy, který úmyslným způsobem zanedbává návštěvu základní školy, resp. povinnou školní docházku.⁶ Pod tímto termínem můžeme nalézt porušení školního řádu, jedná se však o provinění vůči školskému zákonu, kde jsou obsažena ustanovení o povinné školní docházce. O porušení jednotlivých ustanovení školského zákona se jedná v případech záškoláctví dětí, které plní povinnou školní docházku.⁷

Z jiného pohledu je záškoláctví řazeno mezi nejčastější poruchy chování dětí, resp. společensky nežádoucích jevů. Příčiny záškoláctví můžeme nalézt v prostředí školy, vliv má také rodinné prostředí a trávení volného času a kvalita volného času dětí. Obsah tohoto

⁵ MÜHLPACHR, P. *Sociopatologie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008, 194 s. ISBN 978-80-210-4550-7, s. 133

⁶ ČECH, T. *Škola a sociálně patologické symptomy v projevech žáků*. In STŘELEČEK S. (ed.) *Studie z teorie a metodiky výchovy I*. Brno: Katedra pedagogiky pedagogické fakulty MU ve spolupráci s MSD, spol. s r.o., 2004, 155 s., ISBN 80-86633-21-7, s. 115

⁷ ČECH, T. *Škola a sociálně patologické symptomy v projevech žáků*. In STŘELEČEK S. (ed.) *Studie z teorie a metodiky výchovy I*. Brno : Katedra pedagogiky pedagogické fakulty MU ve spolupráci s MSD, spol. s r.o., 2004, 155 s., ISBN 80-86633-21-7, s. 115

problému však není tak jednoduchý, pouze v kontextu předchozí definice, kdy členění záškoláctví odvozujeme do pěti hlavních kategorií:⁸

- pravé záškoláctví
- záškoláctví s vědomím rodičů
- záškoláctví s klamáním rodičů
- útěky ze školy
- odmítání školy

Záškoláctví je společensky nežádoucím jevem také proto, že souvisí s dalším sociálně patologickým problémem dítěte. Toto je namísto řádné školní výuky začleněno do vlivu party a jejich členů, kdy členové party ve většině případů svůj volný čas naplňují experimenty s návykovými látkami, drobnou trestnou činností, vandalismem až postupně k trestné činnosti většího rozsahu.

Dalším extrémem v této souvislosti je typ záškoláctví, kdy dítě zůstává doma, a to mnohdy s vědomím jeho rodičů, nebo rodiče zamezují dítěti navštěvovat povinnou školní docházku. V některých případech tak dítě tráví svůj volný čas u televize, nebo hraním počítačových her a vyvíjí se u něj tak postupně závislost.

2.1.4 Šikana

Šikana je dalším společensky nežádoucím jevem v naší společnosti a nabírá čím dál tím více větších rozměrů, právě díky tomu jakým směrem je naše společnost vedena. Tedy to že směřuje především na výkon a zisk, v popředí jsou materiální hodnoty na úkor duševních, které jsou čím dál častěji považovány jako druhořadé. Z těchto postojů pak

⁸ KYRIACOU, CH. *Řešení výchovných problémů ve škole*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, 152 s. ISBN 80-7178-945-3, s. 44

vznikají velké problémy v oblasti vzájemných vztahů mezi lidmi a jedním z možných řešení této situace je vhodně vyplněný volný čas. Je-li mladý člověk veden k vzájemné toleranci, pracovitosti a úctě v kolektivu či doma nemůže vzniknout šikana. A proto je důležité si vysvětlit, co se skrývá pod pojmem šikana.

Šikana se nejčastěji definuje jako svévolné psychologické, emoční nebo fyzické ohrožování jednoho žáka žákem jiným, který se odehrává ve škole nebo na cestě ze školy domů. Stejně jako žáků se týká studentů, učňů, vojáků i zaměstnanců.

Povaha a rozsah šikany kolísá od přímého k nepřímému ohrožování, od nevelkého dráždění oběti k útoku, jenž je v rozporu s platnými zákony (například sexuální obtěžování, rasový útok, odmítání lidských práv) a může ohrozit na životě.⁹

Šikana je pouze jednou z podob agresivního chování, které vědomě a se záměrem ubližuje, násilně omezuje svobodu a poškozují jiné osoby nebo věci. Jedná se o společensky nežádoucí jev, který vypovídá o patologickém vývoji jedince. Je důležité umět rozeznat šikanu od škádlení. V zásadě se dá říci, že škádlení je zábavou pro obě zúčastněné strany. V případě šikany se baví jen agresor, avšak šikanovaný se cítí zraněný a ponížený.

Znaky odlišující šikanu od škádlení:

- šikana je záměrná
- opakuje se (ne vždy)
- většinou probíhá dlouhodobě
- agrese je samoúčelná
- útoky jsou obětím nepříjemné
- projevuje se nepoměr sil

⁹ Zpracováno podle: Koukolík F., Drtilová J. *Vzpouza deprivantů Nestvůry, nástroje, obrana* – Nové, přepracované vydání, Edice Makropulos Praha, Galén 2006, 203s. ISBN 80-7262-410-5

Osobnosti šikanujících dětí – agresorů (ať už se navenek projevují jakkoli různě) mívají několik typických charakterových znaků:

- snaha dominovat a ovládat okolí
- kladný vztah k projevům agrese (tyto děti bývají většinou tělesně zdatné)
- sklony k sadismu, sobectví a sebestřednosti
- nedostatek morálního cítění, absence pocitů viny, lítosti
- nedostatek sebereflexe (zasloužený trest vždy vnímají jako křivdu)

Typy iniciátorů šikanování:

1. **typ – hrubý, primitivní, impulsivní**, se silným energetickým přetlakem, kázeňskými problémy – narušeným vztahem k autoritě, někdy zapojený do gangů páchajících trestnou činností.

Vnější forma šikanování:

Šikanuje masivně, tvrdě a nelítostně, vyžaduje absolutní poslušnost, používá šikanování cíleně k zastrašování ostatních.

Specifika rodinné výchovy:

Častý výskyt agrese a brutality rodičů. Jako by agresori násilí vraceli či kopírovali.

2. **typ – velmi slušný, kultivovaný**, narcisticky šlechetný, sevřený, zvýšeně úzkostný, někdy i se sadistickými tendencemi v sexuálním smyslu.

Vnější forma šikanování:

Násilí a mučení je cílené a rafinované, děje se spíše ve skrytu, bez přítomnosti svědků.

Specifika rodinné výchovy:

Časté uplatňování důsledného a náročného přístupu, někdy až vojenského drilu.

3. **typ** - „srandista“, **optimistický**, dobrodružný se značnou důvěrou, výmluvný, nezřídka oblíbený a vlivný.

Vnější forma šikanování:

Šikanuje pro pobavení sebe i ostatních, patrná snaha vypíchnout „humorné“ a „zábavné“ stránky.

Specifika rodinné výchovy:

Nejsou zaznamenány vnější specifika, pouze v obecnější rovině je přítomna citová sub-deprivace a absence duchovních a mravních hodnot v rodině.

V případě **oběti šikany** se dají vysledovat určité rysy v chování a jednání těchto obětí, které agresori umí velmi dobře vycítit a zcela efektivně využít pro své cíle:

1. fyzická odlišnost (barva pleti, tělesná konstituce, handicap..)
2. psychická odlišnost (úzkostné bojácné dítě, snížená inteligence aj...)
3. socio-ekonomická odlišnost (děti ze sociálně slabších rodin)

Jako každá situace v životě člověka tak i šikana má svůj přirozený vývoj. Rozdělujeme jí do pěti stádií, přičemž první dvě stádia může řešit škola sama, ostatní je nutné řešit s odborníky.

Stádia šikany:

1. **Zrod ostrakismu** - projevy směřující k vyloučení někoho ze skupiny. Jedná se převážně o psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře.
2. **Fyzická agrese, přitvrzování, manipulace** – v zátěžových situacích si spolužáci začnou z oběti dělat hromosvod, aby uvolnili své vlastní napětí. Manipulace se zvyšuje a dochází k prvnímu fyzickému napadání v lehčí formě.
3. **Vytvoření jádra** – vytváří se skupina agresorů, úderné jádro. Členové této skupiny začínají spolupracovat a systematicky začnou šikanovat nejvhodnější

oběti. Nejprve útočí na osvědčené cíle, nejslabší členové skupiny, často na ty co už byli šikanováni.

4. **Většina přijímá normy** – normy agresorů jsou přijaty a stanou se nepsaným zákonem. V tomto stádiu vzniká již takový tlak ve skupině, že se mu málokdo dokáže postavit. Dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná vůdcům. Pak se tedy velice lehce stane, že i mírní a ukáznění žáci začnou být krutí – aktivně se podílí na týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.
5. **Totalita neboli dokonalá šikana** – násilí je přijato jako společenská norma, všichni členové třídy jí přijímají, stává se skupinovým programem. Nastává éra vykořisťování člověka člověkem.

Rozpoznání šikany:

Úkolem rodičů i pedagogů je šikanu včas rozpoznat a být vnímavý k jejím signálům. Většina obětí šikany se snaží svou situaci co nejdéle skrývat. Důvodem je strach z toho co bude následovat. Dítě pociťuje stud, za to do jaké situace se dostalo a že si s ní nedokáže samo poradit, cítí se ponížené a bojí se, že přijde o své poslední kamarády a dalšího napadání. Pokud chceme zjistit zda je dítě šikanováno musíme se aktivně zaměřit na změny v jeho chování na chování jeho blízkého okolí či zdravotní stav.

- Nepřímé ukazatelé – strach, záškoláctví, opakované bolesti břichy či hlavy, poruchy soustředění, ustrašené chování, pobývání v blízkosti učitelů, zhoršený prospěch, modřiny, poškozený oděv či pomůcky aj.....
- Přímé ukazatelé – chování okolí vůči dítěti, zesměšňování, nadávky, pohrdání, bytí, kopání, omezování osobní svobody, výsměch aj...

Dalšími souvisejícími tématy jsou kyberšikana, rasismus, netolismus, gambling a média. Díky rychlému rozvoji počítačových technologií, televizi či jiným mediálními prostředkům, jsou děti vystaveny trendům, které jsou zde propagovány. Lehce se stanou obětí těchto informací a zpráv obsahujících pravdy či polopravdy, ale také lží. Přijímají za své názory druhých, aniž by jim pořádně rozuměli a často nevidí podstatu celého problému

nebo jim je záměrně skryta. Z toho vyplývá, že pokud dítě tráví příliš mnoho času u počítače či jiného mediálního prostředku a netráví svůj volný čas jinou smysluplnější činností je ohrožen jeho zdravý vývoj.

2.1.5 Rasismus a kyberšikana

Rasismus je společensky nežádoucím problémem, který se vyskytuje v různých generacích v různém rozsahu. V současné moderní společnosti se setkáváme v ČR u dětí školního věku s problémem rasismu zejména u romských obyvatel, nebo obyvatel asijské národnosti. Děti jsou k rasovým předsudkům většinou vedeny po vzoru rodiny, která je významně ovlivňuje, ale také například vlivem party, některých spolužáků a kamarádů, kteří se pak na rasistickém chování společně s jinými dětmi účastní. S tímto problémem úzce souvisí pojem šikany, který je u dětí projevem rasismu na vyhlédnuté oběti dítěte nebo skupiny dětí.

Z hlediska vývoje moderní společnosti, informačních technologií a komunikace se chci zaměřit na specifickou oblast šikany, která je pojmenována jako kyberšikana. Jednou z prvních definic je následující, kdy kyberšikana znamená použití informačních a komunikačních technologií k úmyslnému, opakovanému a nepřátelskému chování jednotlivce – dítěte, nebo skupiny – skupina dětí, třída, která vede k poškození a ublížení ostatním, jedinci nebo skupině.¹⁰

Související definice jsou obsahově podobné, inovativní v dílčích částech, což je odvislé od dynamického vývoje této problematiky. Například v tomto pojetí je kyberšikana agresivním úmyslným činem, který provádí skupina nebo jednotlivec formou elektronických forem kontaktu. Tento čin je prováděn opakovaně, a je zaměřen na oběť, která se mu nedokáže efektivně bránit.¹¹

¹⁰ Pojem definovaný BELSEYEM, 2005, vlastní úprava

¹¹ SVOBODA, M., KREJČÍŘOVÁ, D., VÁGNEROVÁ, M., *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. 1. vyd. Praha : Portál, 2001, 791 s., ISBN 80-7178-545-8, s. 249

Současná nejnovější definice daný pojem aktualizuje, tak, že kyberšikana je kolektivní označení forem šikany prostřednictvím elektronických médií, jako je internet a mobilní telefony, které jsou nástrojem agresivního a záměrného poškození uživatele těchto médií. Stejně jako tradiční šikana i kyberšikana zahrnuje opakované chování a nepoměr sil mezi agresorem a obětí.¹² V kontextu s těmito definicemi je možné definovat soubor jednotlivých typů chování v rámci kyberšikany, kterými jsou:

- flaming
- kyber-harašení a kyber-stalking
- pomlouvání formou sociálních médií
- ukradení identity, krádež hesla, apod.
- odhalení a podvádění
- vyloučení
- happy slapping

Součástí tohoto problému jsou tak nejenom uvedené typy chování a jednání agresora, ale také zahrnuje oblasti, které jsou do kyberšikany zahrnuty. V dnešní době to nejsou pouze vztahy mezi vrstevníky, kdy agresorem a obětí jsou osoby školního věku, ale také napadání vyučujících, kteří vyučují žáky, na základní škole. Souvislost s tímto problémem má vztah ke společenskému prostředí, kde agresor žije, častěji jsou však příčinou psychické predispozice jedince a jeho chování.

¹² SPOUSTA, V. *Kapitoly z pedagogiky volného času*. Brno : Masarykova univerzita, 2010. ISBN 80-210-1274-9, s. 51

2.1.6 Netolismus a gambling

Lze je označit za společensky nežádoucí jevy současné moderní společnosti, kde zejména u netolismu, jako závislosti na virtuálních „drogách“, dochází k výraznému rozvoji tohoto negativního jevu u dětí školního věku. Do závislostí řadících se k problému netolismu patří zejména:¹³

- sledování televize, neúměrná závislost sledování televizních pořadů
- sledování videa, neúměrná závislost na sledování videa
- počítačové hry, neúměrná závislost na počítačových hrách, zejména pak současné online hry na hrdiny s fantasy tématikou, ale také sci-fi tématikou, apod.
- mobil, závislost na užívání mobilního telefonu, neustálá dostupnost, neúměrná sms komunikace, apod.
- internet, neúměrná závislost na internetu jako elektronickém médiu, závislosti na surfování na webových stránkách, neustálá nutnost chatovat, využívat webových sociálních stránek, kontrola e-mailové schránky, apod.

Gambling také představuje jistou formu závislosti, a to hazardním hraním. U dětí se, vzhledem k současným právním předpisům, vyskytuje v malé míře, ve srovnání s netolismem. Projevy tohoto společensky nežádoucího jevu mají často doprovodné prvky, kdy jedinec se dopouští podvodů, krádeží a dalšího kriminálního chování a na základě tohoto chování pak dochází u jedince ke ztrátě přátel, zanedbávání základní školské docházky, apod.

Oběma těmito společensky nežádoucími jevům jsou shodné následující varovné signály, kdy společně s tímto jsou podobné také preventivní opatření, směřující k omezení takového jednání. Dítě školního věku, které je závislé na počítačových hrách a jiných elektronických médiích, stejně jako dítě gambler, zejména:

¹³ Vlastní zpracování

- velmi často a neúměrně se věnuje hře, která se promítá i do běžné reality, ostatní aktivity jej nezajímají
- postupně dochází k zanedbávání školních povinností, projevují se psychické problémy, případně také fyzické obtíže, objevují se problémy v komunikaci v rodině, s vrstevníky, dochází ke změně preferencí v zájmech dítěte
- dítě začíná lhát, podvádět, krást a jeho jednání může přerůst v kriminální činnosti menšího rozsahu
- ve vztahu například k online hře se špatně ovládá, v případech gamblingu pokračuje i tehdy, když je to v jasném rozporu s jeho chováním a zájmy

2.1.7 Media a mediální násilí

Většina dětí ve věku do patnácti let tráví největší část volného času sledováním televizních pořadů. Statistiky z konce 20. století uvádějí, že průměrně děti stráví 25 hodin týdně před obrazovkou. Z hlediska duševního zdraví je patnáct hodin týdně únosná dávka i pro dospělého, připočítává se čas strávený v kině, sledováním filmů na DVD, PC. Pediatri doporučují omezit sledování TV či PC na jednu hodinu denně.

Hrané filmy a zpravodajství často předvádějí násilí vytržené ze souvislostí, **dětský divák si tak zvyká na každodenní obraz utrpení**, stává se **více lhostejným a méně solidárním**. Agrese proti jiným lidem se přestává dítěte dotýkat. To, co konzumujeme z obrazovky, je duševní potrava, která může prospívat i škodit.

Televizní dítě

- V důsledku jednosměrné komunikace, trvající dlouhé hodiny, se televizní dítě špatně vyjadřuje.
- Je narušena jeho schopnost si samostatně nebo s jinými dětmi hrát či navazovat běžné sociální vztahy.
- Je nejisté a jeho klíčovým slovem je nuda.

- Má omezenou schopnost koncentrace, je netrpělivé, chybí mu vytrvalost, nedokáže pozorně naslouchat. Snížena bývá i jeho způsobilost k učení.
- Televizní dítě požaduje okamžité uspokojení svých potřeb a rychlé řešení problémů. Je hyperaktivní a neposedí v klidu, čímž vyrovnává roli pasivního diváka při pozorování vypjatých scén.
- Má výraznou touhu vlastnit všechno, co je nabízeno v televizní reklamě.

Dítě a mediální násilí

Mnoho dětí **není** do věku **3-4let** vůbec **schopno v televizních programech rozlišovat** mezi skutečností a iluzí či fikcí, a to ani s pomocí výkladu dospělých.

V myšlení malých dětí je televize pramenem zcela věrohodných, reálných informací o tom, jak to ve světě chodí.

S přibývajícím věkem přirozeně začnou rozlišovat lépe, avšak nejranější a nejhlubší vjemy byly vtištěny již tehdy, když dítě považovalo televizi za skutečný zdroj informací o okolním světě. Při sledování mnohých programů může dítě nabýt dojmu, že násilí v tomto světě je každodenním běžným jevem a jeho páchání je čímsi obecně účinným, vzrušujícím, okouzlujícím a působivým. Rodiče by měli dohlížet na to, jak dlouho a co vlastně jejich děti v televizi sledují.

V mnoha státech se doporučuje, aby televizní programy byly doplněny označením stupně násilí, který rodičům umožní rozhodování.

Televizní pořady jsou označeny žánrem nikoli stupněm násilí, v současnosti převažuje v komerčních stanicích americká provenience – akční, thriller, psychodrama, velkofilm, silně prostoupeny konzumní reklamou. Mládež je ovlivněna atmosférou ve společnosti, kde působí **obsah komunikačních prostředků**, způsob masového konzumu, nežádoucí vzory jednání.¹⁴

¹⁴ Vlastní zpracování

2.1.8 Drogy

Pod pojmem droga si většina lidí představí látku, na které je lidský organismus závislý a ohrožuje ho na životě. Avšak význam slova droga nepochází ze závislosti či ohrožení na životě, ale znamená usušené nebo jinak konzervované rostliny, živočichy, jejich části nebo produkty jejich metabolismu. Miliony lidí na celém světě konzumují drogy, aniž by si to uvědomovali. Běžná ranní káva nebo čaj jsou také drogou. Sklenka vína s přáteli a cigareta nejsou výjimkou. Jejich užívání v přiměřené míře je relativně neškodné, a proto v mnoha částech světa není jejich užívání nijak protizákonné.

Jiné druhy drog jsou nebezpečné a jejich pěstování a distribuce jsou nezákonné. Do této skupiny patří látky jako je např. heroin, kokain, marihuana aj... Člověk, který je vyrábí či distribuuje se může dostat do střetu se zákonem. Tyto drogy zabíjejí.

Abychom lépe ochránili naše děti je dobré znát aspoň hrubé rozdělení drog jejich účinky, vzhled a dostupnost. Bohužel musím konstatovat, že stále více dětí a mladistvých má zkušenosti s drogami a to buď náhodné a nebo cílené. Vychovatel by měl vědět, které drogy jsou legální a které zakázané, jaké mají účinky, jak postupovat v případě kdy má podezření, že dítě drogu užilo či na koho se má obrátit.

Legální drogy:

Alkohol - je nejrozšířenější společenská droga, která se užívá všude na světě. Ovlivňuje mozek dvěma způsoby. Jako anestetikum, které otupí smyslové vnímání a citění. Zároveň zpomaluje akce a reakce. Uvolňuje psychické napětí a navozuje pocit pohody a štěstí. Nicméně je to stejná situace jako u všech ostatních drog – tento pocit má pouze ten, kdo je pod vlivem alkoholu. Většina lidí dokáže svoji spotřebu alkoholu kontrolovat. Jsou to tzv. příležitostní konzumenti. Ti co tuto schopnost nemají, se často stávají na alkoholu závislí a jejich život se ocitne v troskách. Dlouhodobé užívání způsobuje zdravotní i psychické obtíže. Vznik závislosti na alkoholu se odvíjí od genetických předpokladů jedince přes prostředí v jakém žije až k věku kdy začne alkohol konzumovat. Čím je nižší věk jedince tím vyšší je pravděpodobnost vzniku závislosti.

Nikotin - je hojně rozšířenou společenskou drogou, která se získává ze sušených a dále zpracovaných listů tabákové rostliny. Není silně návykovou drogou, avšak způsobuje při dlouhodobém užívání mnohé zdravotní problémy. Kouření je často u mladých lidí spíše záležitostí image a společenského statutu než potřeby samotné.

Kofein a tein - podobně jako nikotin se získává z listů čajovníků nebo plodů kávovníků. Kofein je také obsažen v kakau a v některých nealkoholických nápojích. Účinek kofeinu se projevuje stimulací mozkové činnosti, snižováním pocitu únavy a hladu. Při rozumné konzumaci kávy a čaje nehrozí člověku závislost, která by ho ohrožovala na životě a zdraví.

Nepovolené drogy:

Marihuana – získává se z rostliny Konopí. Bývají to především sušené listy a květy. Aplikovaná nejčastěji kouřením, na rozdíl od jiných drog není silně návyková. Způsobuje stavy euforie, otupělosti a ospalosti. Patří k nejrozšířenějším lehkým drogám.

Heroin - k jeho výrobě se používá mák. Většina heroínu pochází z Barmy, Laosu a Thajska a je vyráběn z opia. Je vysoce návykový a je aplikován převážně pomocí injekčních stříkaček nebo inhalací. Distribuován bývá ve formě bílého prášku.

Kokain – je vyráběn z listů koky. Hlavním výrobcem je Kolumbie. Je vysoce návykový a je aplikován inhalací. Je distribuován ve formě prášku.

Hašiš - derivátem pryskyřic získávaných z konopí. Je silnější než marihuana a bývá aplikován kouřením z dýmek nebo cigaret.

Morfin – vyskytuje se v makovicích. Čistý morfin se získává z opia. Je to silné narkotikum. Narušuje přenos signálu bolesti. Silně návykový. Aplikovat se dá různě injekčně, kouřením, šňupáním. Bývá dostupný ve formě rozpustných solí – sulfát a hydrochlorid.

Pervitin – vyrábí se z amfetaminu nebo efedrinu. Bílá krystalická látka, která díky různým příměsím bývá zbarvena do šedivé či žluté. Aplikace nejčastěji šňupáním, kouřením, nitrožilně. Silně návykový, poškození psychicky, psychózy.

LSD - vyrábí se z kyseliny lysergové, je bezbarvou látkou bez chuti a zápachu. Vyskytuje se převážně v tekuté formě nebo tabletách. Vytváří pocity neobvyklých vizí a pocitů (psychotropní látka).

Ecstasy – je syntetická droga. Bílý krystalický prášek je dostupný ve formě tablet. Má výraznou silnou nahořklou chuť. Vyřazuje z činnosti tepelnou regulaci organismu – nebezpečí přehřátí.¹⁵

Důvodem braní drog bývá ze společenského hlediska skutečnost, že je to jakási „společenská berlička“. Droga je součástí image jednotlivce či skupiny. Pomáhá uživateli cítit se bezstarostně, uvolněně, otevřeně a přátelsky. Nabízí únik v zátěžových situacích, avšak problém neřeší, naopak jej prohlubuje. Velmi často vede k trestné činnosti včetně mladistvých a nezletilých.¹⁶

Závislost na návykových látkách

Tato oblast společensky nežádoucích jevů zahrnuje závislost na alkoholu, tabáku a různých typech drog u dětí školního věku. Obecně jsou návykové látky definovány, jako látky, po jejichž aplikaci se mění psychický stav jedince, zpravidla subjektivně žádoucím způsobem.¹⁷ V mnoha případech je motivací jedince k užívání psychoaktivních látek nutnost vyřešit své problémy, touha po úniku ze stresových a problematických situací,

¹⁵ Zpracováno podle <http://pohodaveskole.net/referaty/nejznamejsi-drogy/>

¹⁶ Vlastí zpracování

¹⁷ ČECH, T. *Škola a sociálně patologické symptomy v projevech žáků*. In STŘELEČ S. (ed.) *Studie z teorie a metodiky výchovy I*. Brno : Katedra pedagogiky pedagogické fakulty MU ve spolupráci s MSD, spol. s r.o., 2004, 155 s., ISBN 80-86633-21-7, s. 121

touha po uvolnění, potřeba vyřešit své problémy, touha po úniku ze stereotypu, nebo snaha zapůsobit na vrstevníky, únik z nudy, společenská akceptace, apod.¹⁸

Velmi negativním dopadem pro dítě, ale i jeho okolí, je skutečnost, že při užívání návykových látek se dostávají jak celoživotní psychické, fyzické i společenské následky. Jak už bylo uvedeno, mezi nejčastější návykové látky patří tabák, alkohol, které jsou dokonce společensky tolerovány, a následně také jednotlivé typy drog.

Děti školního věku se s prvními dvěma typy návykových látek setkávají již v rodinném prostředí, například v rámci rodinných oslav. Problematické a nebezpečné zároveň je to, že užívání těchto návykových látek je spojeno s příjemnou společenskou událostí. Podle odborných zdrojů, většina dětí ochutnala alkohol již ve věku 5 až 6 let, právě v rámci rodinných oslav.¹⁹ Stejně jako cigarety jsou přístupné, zejména tak že často kouří rodiče, příbuzní a jiné dospělé osoby, které jsou s dítětem v kontaktu, neznárodně také pedagog, například v rámci školních výletů, apod.

Statistické údaje uvádějí, že věková hranice užívání návykových látek se od roku 2008 snižuje na hranici 10 až 12 let, jsou případy, kde lze nalézt i kuřáka ve věku devíti let.²⁰ Vlivem společnosti, a také rodiny si děti k těmto návykovým látkám nevytvoří dostatečně negativní postoj. Pokud je považováno užívání alkoholu a nikotinu za normu, tak v období dospívání, mohou již tyto osoby patřit do rizikové skupiny pro experimentování s jednotlivými typy drog. Riziko škodlivého užívání drog se pravděpodobně zvyšuje u populace, která má rané zkušenosti s užíváním alkoholu a kouřením tabáku.

Závislost na drogách jednotlivých typů představuje, podle odborné literatury, jeden z nejzávažnějších problémů ve světovém měřítku. Je poukazováno na skutečnost, že u dětí a mladistvých se rozvíjí závislost na chemických látkách se všemi podstatnými negativními

¹⁸ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha : Portál, 1999, 444 s., ISBN 80-7178-214-9, s. 288

¹⁹ KACHLÍK, P. *Patologické závislosti: Elektronický učební text*. [online]. Brno : PdF MU Brno, 2008, s. 5

²⁰ KACHLÍK, P. *Patologické závislosti: Elektronický učební text*. [online]. Brno : PdF MU Brno, 2008, s. 24

důsledky podstatně rychleji. V této souvislosti je zmiňován fakt, že předstupu závislosti je zneužívání, kdy jedinec opakovaně alespoň čtyři týdny užívá návykovou látku.²¹

Toto je zdůrazňováno také v souvislosti se zneužíváním návykových látek u dětí a mladistvých, které jsou považovány za jednu z nejrizikovějších skupin. Příčiny tohoto problému spočívají například v dysfunkční rodině, vedoucí k patologické komunikaci a hledání sociální identity, což vede k závislosti na návykových látkách. Značný vliv mají také skupiny mládeže, kamarádi, vrstevníci, kteří nesporně působí na to, že dítě nebo adolescent experimentuje s návykovými látkami.²²

Mnoho trestných činů či přestupků vzniká, právě pod vlivem drog. Především se jedná o krádeže, vandalismus, znečišťování veřejného prostranství, výtržnictví, slovní či fyzické napadání aj.. Vandalismus je skupinová aktivita a proto se chci o ní zmínit, jelikož každé dítě potřebuje někam patřit a pokud, není v té správně vedené skupině může to končit i takto.

2.1.9 Vandalismus

Vandalismus je problémem, který souvisí většinou se začleněním dítěte do skupin a gangů, které mají na jedince negativní vliv. Je to neúčelné, nekulturní a primitivní ničení určitých hodnot, kdy v užším vymezení se jedná o poškozování hodnotných předmětů v soukromé nebo veřejném vlastnictví. Dítěti nepřináší žádné materiální obohacení, není pro toto jednání zpravidla žádný motiv, kdy takové jednání se koná pouze pro vlastní potřebu, pro vlastní potěšení, většinou s potřebou se odreagovat. Sekundárním problémem je opětovně prostředí, kde dítě vyrůstá, ale také vlivy nefunkční rodiny na jednání a chování dítěte. K vandalismu dochází pod vlivem alkoholu nebo jednotlivých typů drog, proto tento problém s alkoholismem a návykovými látkami souvisí.

²¹ KOHOUTEK, R. *Patopsychologie a psychopatologie pro pedagogy*. 1. vyd. Brno: MUNI, 2007, 260 s. ISBN 978-80-210-4434-0, s. 93

²² MÜHLPACHR, P. *Sociopatologie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008, 194 s. ISBN 978-80-210-4550-7, s. 81

2.1.10 Kriminalita mladistvých

Kriminalita mladistvých je samostatnou oblastí trestního práva, kdy pro osoby mladších osmnácti let, které se dopustily trestného činu, platí zvláštní právní režim. Zákonná právní úprava rozlišuje mezi osobami, které dosáhly věku patnácti let, ale nedovršily osmnáctý rok věku a dětmi které jsou mladší patnácti let. Při porušení právních předpisů je možné uložit opatření, probační péči, při závažných činech, pak uložení trestu odnětí svobody, ale také ústavní ochranné léčení, apod.

Kriminalita mladistvých představuje „jednání osob mladších patnácti let, které spáchaly čin, jenž by jinak byl považován za trestný nebo za přečin.“²³ Mezi příčiny kriminálního jednání patří jak fyzické, tak psychické předpoklady, například u závažné trestné činnosti, dále je to pak neúplná rodina, ale také prostředí, kde jedinec žije, a které mají na jeho jednání vliv. Odborná literatury uvádí nejčastější rysy mladistvých pachatelů trestné činnosti, a to:²⁴

- dysfunkční rodina
- nízké vzdělání
- trestní anamnéza, predispozice k trestnímu jednání

Do problematiky kriminality mladistvých a kriminality mládeže, se podle statistik řadí následující trestněprávní jednání:²⁵

²³ ČECH, T. *Škola a sociálně patologické symptomy v projevech žáků*. In STŘELEČ S. (ed.) *Studie z teorie a metodiky výchovy I*. Brno : Katedra pedagogiky pedagogické fakulty MU ve spolupráci s MSD, spol. s r.o., 2004, 155 s., ISBN 80-86633-21-7, s. 119

²⁴ MÜHLPACHR, P. *Sociopatologie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008, 194 s. ISBN 978-80-210-4550-7, s, 135

²⁵ MÜHLPACHR, P. *Sociopatologie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008, 194 s. ISBN 978-80-210-4550-7, s, 135

- krádeže a poškozování cizí věci
- porušování domovní svobody
- výtržnictví a sprejerství
- neoprávněné užívání cizí věci
- loupeže a podílnictví
- ublížení na zdraví, vydírání
- podvody
- pohlavní zneužívání a prostituce mladistvých

Závěrem bych chtěla říct, že nežádoucí společenské jevy, nás provází po celou dobu našeho života. V čem však vidím hlavní úkol pedagogických pracovníků a rodičů je ten chránit naše děti a vytvořit jim takovou náplň volného času, aby si i oni vytvořili zdravý postoj k této problematice a nestali se její obětí.

2.2 VLIV PROSTŘEDÍ NA VZNIK RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ

Základem pro to, aby se dítě vyvíjelo zdravě a bez vážnějších komplikací je důležité prostředí v jakém vyrůstá a to jak v primárním tak v sekundárním. Velký vliv na jeho chování a jednání v nejrůznějších životních situacích má především to s jakými lidmi přijde do styku a co se od nich může naučit. Dítě se učí nejenom ve škole, ale také mimo ni. Čas strávený s rodinou nebo v zájmovém kroužku předurčuje jeho další vývoj. Pokud je dítě dobře vedeno, jak ze strany rodičů i pedagogů je to nejlepší prevence společensky nežádoucích jevů ve společnosti. V těchto kapitolách chci poukázat na to jaký vliv má prostředí na vznik rizikového chování dětí a mládeže.

2.2.1 Rodina

Rodina (podle sociologické definice) je skupina osob (případně více skupin osob) navzájem spjatých pokrevními svazky, manželstvím (nebo srovnatelným právním vztahem) nebo adopcí, jejíž dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí. Existuje několik variant uspořádání rodiny. Základní ("jádrovou") rodinu tvoří muž a žena a jejich děti, zatímco rozšířená rodina zahrnuje prarodiče, tety, strýce a bratrance. Další modely jsou polygamní (obvykle patriarchální) rodina a neúplná rodina s jedním rodičem (obvykle ženou).

Rodinu lze však zároveň i chápat jako malou skupinu osob, které jsou navzájem spojeny nejen manželskými a příbuzenskými, ale i jinými obdobnými vztahy a zvláště společným způsobem života. Další definice popisují rodinu prostřednictvím jejích funkcí: funkce reprodukční, sociálně ekonomické, kulturně výchovné, sociálně psychologické a emocionální.²⁶

Rodina je základním stavebním kamenem naší společnosti a hraje tedy významnou roli v životě člověka. Současná rodina je však ohrožena řadou nepříznivých demografických ukazatelů jako je vysoká rozvodovost, hlavně se závislými dětmi, zvyšující se počty dětí

²⁶ Zpracováno podle : Z. Matějček, *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: SPN 1992 - 223 s. ISBN 80-04-25236-2

narozených mimo manželství (v současné době až jedna pětina ze všech narozených), neúplné rodiny a rodiny doplněné. Dále se zvyšuje počet týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí, především v rodině samotné. Zvyšuje se počet sebevražd dětí a mladistvých, narůstá kriminalita a agrese, objevují se další společensky nežádoucími jevy.

Velký vliv na funkčnost rodiny má také ekonomická situace. Mnoho mladých rodin se potýká s problémy bydlení, či nezaměstnaností nebo naopak velkým pracovním vytížením, které vede k tomu, že rodiče nemají dostatek času ani prostoru se svým dětem věnovat.

Poukazuje se také na narušení tradičních forem rodinného soužití a upuštění od klasické dominantní role muže, na relativní ekonomickou samostatnost žen, matek, na vyšší frekvenci mimomanželských sexuálních vztahů a nadměrnou toleranci k nim, nedostatek opravdové lásky, náboženského cítění apod.

Přes výše uvedené skutečnosti se rodina jako instituce nenachází v krizi, nýbrž prochází adaptačním procesem, ve velmi složitých a náročných podmínkách. Tlak zvenčí rodinu nejenom rozvrací, ale také v mnoha případech utužuje. Vznikají i různé formy rodinného společenství, které nabízí dětem bezpečí a kvalitní zázemí, pro jejich zdravý duševní, psychický i fyzický rozvoj.

Význam rodiny pro dítě

Rodina má pro dítě nezastupitelný význam. Dítě se do ní rodí, dostává od ní či přesněji od svých rodičů genetickou výbavu, má rozhodující vliv na celkový rozvoj jeho osobnosti, zvláště v nejranějším období jeho dětství a to jak v oblasti tělesné, duševní tak i sociální. Svědčí o tom nikoli jen obecná zkušenost, ale stále více nové a nové poznatky o důležitosti časného života člověka vůbec pro jeho celkový vývoj. Zvláštní význam pro toto poznání pak znamenala u nás Langmeierem s Matějčkem rozpracovaná teorie deprivace v dětském věku, která v souvislosti s odporem proti trvalé péči o opuštěné děti v klasických dětských domovech teoreticky zabezpečila úsilí o rozvoj a aplikaci náhradní rodinné péče.

V rodině a rodinou se uskutečňuje společenská adaptace dítěte, jeho začleňování do společnosti. V kontaktu s bezprostředním prostředím i svými možnostmi si dítě vytváří

jakýsi vnitřní obraz světa, který do jisté míry odpovídá tomu, jak je mu okolní realita jeho rodiči či vychovateli „předkládána“, do jakého světa - a jak - ho rodiče uvádějí.

Rodina určuje sociální status dítěte, je rozhodující, pokud jde o jeho sociální prestiž a sociální sebeuvědomění. Prostřednictvím rodiny si také dítě uvědomuje své místo a svou roli ve společnosti. Rodina, sociální vztahy v ní a způsob výchovy budou pro dítě základem, ze kterého bude vycházet, až si založí svou vlastní rodinu."²⁷

2.2.2 Funkční a nefunkční rodina

Tento problém patří mezi nejčastější příčiny vzniku společensky nežádoucích jevů u dětí. Život a jednání dítěte může ovlivnit úplnost a velikost rodiny. Rodina tak zasahuje do života a jednání dětí, ale je to také prostředí, které ovlivňuje chování a jednání dítěte. Fungování rodiny se tak odráží na pozdějším fungování dospělého člověka v ostatních sociálních skupinách. Z hlediska společensko-ekonomické funkce rodiny ji hodnotíme podle toho, jakým způsobem naplňuje své základní funkce v oblasti hmotného zabezpečení dítěte, což je spojeno s výchovou dětí.

V souladu s odbornými zdroji, převládá názor, že rodina je důležitým výchovným prvkem ve výchově a v životě jedince a vliv rodiny není možné ničím plně kompenzovat. Rodina tak má dominantní význam při působení na dítě v oblasti společenské, kulturní a výchovné. Přetrvává názor, že výchovný vliv rodiny je doprovázen také vzájemným emocionálním vztahem. Úkolem rodiny je tak vytváření vhodných charakterových a emocionálních vlastností, které jsou nutné pro rozvoj dítěte. Pro bezproblémový vývoj dítěte, zejména pak ve školním věku, je nutné, aby mu rodina zajistila uspokojení jeho základních potřeb. Mezi nejdůležitější funkce rodiny tak patří:²⁸

²⁷ vlastní zpracování

²⁸ KRAUS, B. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. Brno : Paido, 2006, 156 s. ISBN 80-7315-125-1, s. 78

- biologicko – reprodukční funkce rodiny
- sociálně – ekonomická funkce rodiny
- socializačně – výchovná funkce rodiny
- sociálně – psychologická funkce rodiny

2.2.3 Nefunkční rodina jako rizikový faktor

Souvisí se skutečností, že ne každé dítě může žít v úplné rodině. Nejčastěji se rodina rozpadá vinou rodičů, nebo jsou příčinou vnější vlivy, jako například úmrtí rodiče vlivem nemoci, nebo smrtelné nehody, apod. V těchto případech je složitá výchovná funkce jednoho rodiče, který tak přejímá úlohu obou rodičů, jako vychovatelů. Jsou také rodiny, které mají na jejich členy negativní vliv, kdy je rodina neúplná, jsou v ní nemanželské děti a může tak docházet k nenaplnění základní funkce rodiny.

Vývoj společnosti v posledních letech vyvolává nebo zdůrazňuje i některé negativní sociální jevy, které jsou spojeny s mladou současnou generací. V případech, kde rodina vzhledem ke své nízké sociokulturní úrovni nestačí kompenzovat společenské vlivy, dostávají se děti a mladiství osoby do rizikové oblasti sociálně negativních jevů a deviace. Pokud takové osoby nemají pozitivní životní cíle, kvalitní program volného času, nebo jsou nezaměstnaní, pravděpodobnost vzniku jejich negativních sociálních jevů je značná.²⁹

Závěrem bych řekla jediné, rodina je základní stavební kámen ve společnosti. Pokud uděláme vše pro to, aby rodina zde měla svůj vlastní prostor a podmínky a budou s ní spolupracovat i ostatní organizace a systémy jako je škola, školská zařízení, stát, a další organizace, které se zabývají výchovou a vzděláváním, máme šanci vychovat další lepší generaci mladých lidí, kteří se snad budou schopni postarat nejenom sami o sebe, ale i o ty co to budou potřebovat.

²⁹ KRAUS, B. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. Brno : Paido, 2006, 156 s. ISBN 80-7315-125-1, s. 81

2.2.4 ŠKOLA

Škola hraje významnou roli ve výchově a vzdělávání dětí a mládeže. Je to propracovaný systém, jehož cílem je vychovávat a vzdělávat naše potomky a to od nejtítlejšího věku. Součástí výchovy ve školách a školských zařízeních je i výchova ve volném čase. Proto funguje na školách program školní prevence. Tento program zahrnuje nejenom širokou nabídku zájmových činností, ale také preventivní programy a poradenskou činnost pro rodiče i pedagogy. Spolupracuje s dalšími státními orgány, jako jsou pedagogické poradny či sociální odbory, odbory prevence aj....

Program školní prevence

Program školní prevence musí přinášet strukturované podněty s účelem nutnosti prevence sociálně patologických jevů. Jeho standardizace ve formě dokumentů vydávaných Ministerstvem školství ČR se zaměřuje na osobnostní, sociální rozvoj, a také na sociálně komunikační dovednosti. Navržené programy musí být začleněny do výuky v rámci celého školního roku, jsou zaměřeny na pozitivní ovlivnění klimatu školní třídy, ke změnám v motivaci žáků i vyučovacích metod. Kompetence v přípravě těchto programů jsou u ředitelů škol, výchovných poradců i třídních učitelů s aktivním zapojení žáků do realizace těchto programů.

Způsob realizace na druhém stupni základních škol se zaměřuje zejména na podporu aktivní práce skupiny i jednotlivců, kdy obsahem tohoto programu u žáků šestých ročníků základní škol je především.³⁰

- vzájemné poznávání účastníků
- vytváření vztahu důvěry mezi žáky a učiteli a mezi žáky navzájem
- stanovení pravidel soužití třídní komunity

³⁰ Zpracováno podle: <http://www.msmt.cz/socialni-programy/skolni-preventivni-program-pro-ms-zs-skolska-zarizeni>

- formování skupiny, která je pro žáky bezpečným místem, která jim pomůže vyhnout se rizikovému společensky nežádoucímu chování – šikanování, užívání alkoholu a drog, vzniku různých typů závislostí apod.
- začlenění nových žáků do komunity třídy

Realizace programu na úrovni sedmého ročníku základní školy zohledňuje změny, které souvisejí se zátěžovými situacemi v tomto věkovém období, je to období pubertálního vývoje s řadou fyzických a psychických změn, a také období rizikovým pro nástup sociálně patologických jevů. Obsahem programu v tomto ročníku základní školy je zejména:³¹

- hlubší vzájemné poznávání účastníků
- prohlubování vztahů důvěry
- upevňování kolektivních vztahů se včasným podchycením nežádoucích projevů chování
- trénink obrany před manipulací, s uměním říci „ne“
- trénink odpovědnosti za vlastní rozhodnutí
- zvládání náročných fyzických duševních situací
- umění vyrovnat se s neúspěchem

Na úrovni osmého a devátého ročníku základní školy je vhodné realizovat program výrazně aktivní formou. Program by se měl zaměřovat na obsahové prvky, uvedené níže. V posledním ročníku je pak nezbytná určitá reflexe školní docházky s určením dalších životních a vzdělávacích cílů a zájmů jedince. Patří sem:³²

³¹ Zpracováno podle: <http://www.msmt.cz/socialni-programy/skolni-preventivni-program-pro-ms-zs-skolska-zarizeni>

³² Zpracováno podle: <http://www.msmt.cz/socialni-programy/skolni-preventivni-program-pro-ms-zs-skolska-zarizeni>

- upevňování vztahů v komunitě vrstevníků
- rozvoj schopností přijímat svobodná a odpovědná rozhodnutí
- nácvik efektivní komunikace na základě vlastních prožitků
- nácvik řešení zátěžových situací
- zvýšení schopnosti odolávat nebezpečím, krizím, stresu, zátěžovým situacím (včetně odmítání alkoholu, drog, nikotinu, nevhodných způsobů chování)
- přehled životních rizik
- společenské vztahy (včetně mediální hygieny, vlivu reklamy apod.,)
- modelové, projektové situace poskytující návody k řešení problémů
- vhodnou součástí programu jsou kompenzační a relaxační aktivity sportovní a turistické

2.2.5 Školská zařízení

U školských zařízení jsou to vztahy mezi rodinou a školou, kdy rodiče přistupují ke škole jako k instituci, kdy efektivní spolupráce významně přispívá ke školní úspěšnosti dětí, ale zejména k prevenci společensky nežádoucích jevů. U školských zařízení patří k nejúčinnější prevenci především efektivní výchova dětí v rodině, ve školním zařízení a vhodná je také spolupráce s rodiči, na preventivních programech zaměřujících se na eliminaci společensky nežádoucích jevů, které poškozují zdraví a život znehodnocujících závislostí a jevů. Tato preventivní opatření musí být v souladu mezi rodinou a školským zařízením.

³² Zpracováno podle: <http://www.msmt.cz/socialni-programy/skolni-preventivni-program-pro-ms-zs-skolska-zarizeni>

2.2.6 Školní skupiny

V rámci školních skupin jsou vytvořena a dodržována pravidla ve třídě a ve škole, které jsou velmi účinnou prevencí sociálně patologických jevů, především pak nekázně, násilí a šikany, jsou to pravidla související se soužitím školní skupiny, pedagogů a ostatních zaměstnanců školy, související s pravidly provozu a chodu základní školy. Pravidla školní skupiny, mohou vycházet, v souladu s opatřeními k prevenci společensky nežádoucích jevů, jsou následující:³³

- spoluúčast dětí
- integrace pravidel školní skupiny do denního života základní školy
- srozumitelnost a splnitelnost těchto pravidel
- pozitivní formulace pravidel školní skupiny
- pravidla, která souvisejí s jednotlivými osobami v základní škole

Minimální preventivní program

Je základní strategie prevence sociálně patologických jevů školy, školského zařízení. MPP je vypracován vždy na příslušný školní rok (krátkodobé cíle primární prevence) nebo v časově delším horizontu (dlouhodobá preventivní strategie). MPP je součástí výchovně vzdělávacího programu školy. Odráží specifikace regionu, školy (školského zařízení) a vždy vychází z aktuální situace na škole a reflektuje evaluaci průběhu předchozího období (školního roku). MPP vypracovává školní metodik prevence v úzké spolupráci s ostatními pedagogickými pracovníky za podpory vedení školy. Opírá se zejména o užší tým pracovníků (výchovný poradce, školní psycholog). Je iniciátorem, koordinátorem, zpracovatelem MPP. Průběžně vyhodnocuje preventivní strategii školy a vypracovává závěrečnou evaluační zprávu za příslušný školní rok. Tato zpráva je obvykle součástí výroční zprávy školy.

³³ Zpracováno podle: <http://www.msmt.cz/socialni-programy/skolni-preventivni-program-pro-ms-zs-skolska-zarizeni>

Základní přístupy v MPP:

- aktivity v poskytování informací v rámci vzdělávacího procesu (téma zdraví, zdravý životní styl, sociálně patologické jevy, ...)
- programy "Škola podporující zdraví"
- smysluplná nabídka volnočasových aktivit (ve školách i v mimoškolní činnosti)
- programy aktivního sociálního učení (skupinové formy práce vedoucí ke kvalitě mezilidských vztahů).
- poradenské činnosti a) ve školách, b) ve spolupráci se speciálními zařízeními (PPP)³⁴

2.3 VRSTEVNICKÉ SKUPINY A PARTY

Vrstevnické skupiny hrají nemalou roly v životě člověka a mají významný vliv na jeho osobnostní vývoj. Úzce souvisí se sociálně patologickými jevy ve společnosti a výchovou dětí a mládeže, proto považují za nutné se o nich zmínit.

Vrstevnické skupiny a party mají v socializaci dítěte významnou roli. Vztahy k těmto skupinám jsou rovnocenné, nezávislé, je to významný faktor, jak může dítě zkoušet svoji sociální roli ve skupině. V tomto období a v této souvislosti přetrvávají vazby na rodinu, ale také na vrstevnickou skupinu nebo partu, kde postupně narůstá důležitost vrstevníků jako činitelů socializace.

K výraznějšímu posílení socializační role vrstevníků dochází až na druhém stupni základní školy, kdy se třída stává zdrojem určité jistoty a bezpečí. Inteligence a vzdělanost získaná přiměřenou péčí bývá ceněnou hodnotou, oblíbenost znamená solidaritu a pozitivní ladění. „Uspokojivá pozice ve třídě může patřit do kategorie ocenění kompetencí, získání vlivu nebo oblíbenosti. Skupinová identita je pro pubescenta velmi významnou hodnotou,

³⁴ Zpracováno podle: <http://www.poradenskecentrum.cz/mpp.php>

protože posiluje jeho pocit jistoty a bezpečí v době, kdy se emancipuje z vazby na rodinu.³⁵

³⁵ KOHOUTEK, R. *Patopsychologie a psychopatologie pro pedagogy*. 1. vyd. Brno: MUNI, 2007, 260 s. ISBN 978-80-210-4434-0, s. 54

2.4 JAK BOJOVAT S NEŽÁDOUCÍMI JEVY VE SPOLEČNOSTI

Volnočasové aktivity jsou důležitou součástí prevence nežádoucích jevů ve společnosti, ale také ne jedinou. Prevence hraje velkou roli ve vzdělávání jedinců a jejich osobnostním vývoji. Proto považují za nutné se o této problematice zmínit.

2.4.1 Prevence, její druhy a specifika

Prevence zahrnuje zamezení vzniku sociálně nežádoucích jevů. V této souvislosti je prevence sociálně patologických jevů souborem opatření, která jsou zaměřena na předcházení nežádoucím společenským jevům, jejich rozvoji a recidivě.³⁶ V souladu s Metodickým pokynem MŠMT k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních je základním principem strategie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže ve školství výchova žáků ke zdravému životnímu stylu, k osvojení pozitivního sociálního chování a zachování integrity osobnosti. Cílem je zabránit výskytu rizikového chování, nebo co nejvíce omezit škody působené jejich výskytem mezi žáky.³⁷ Druhy jednotlivých preventivních opatření jsou následující:

- primární prevence
- sekundární prevence
- terciální prevence

³⁶ ČECH, T. *Škola a sociálně patologické symptomy v projevech žáků*. In STŘELEČ S. (ed.) *Studie z teorie a metodiky výchovy I*. Brno : Katedra pedagogiky pedagogické fakulty MU ve spolupráci s MSD, spol. s r.o., 2004, 155 s., ISBN 80-86633-21-7, s. 121

³⁷ Zpracováno podle: <http://www.msmt.cz/socialni-programy/skolni-preventivni-program-pro-ms-zs-skolska-zarizeni>

2.4.2 Pojem prevence kriminality

Pro prevenci kriminality dětí a mladistvých je velice důležité jasně definovat cílovou skupinu a sociální dimenze plánované intervence. Odborná literatura popisuje hlavní předpoklady predikce kriminálního chování, strategie prevence a preventivního plánování.³⁸ Jejich hlavním závěrem je definici hlavního predikátoru deviantního chování, který vzniká korelací mezi individuálním a vnějším faktorem. Je také zdůrazňována dvouznačnost definice deviantního chování, rizika a rizikových faktorů. Podle nich definice predikčních faktorů souvisí právě s tím jakým způsobem je definován koncept deviantního chování. Důležitou roli v procesu sociální intervence hrají strategie, plánování a jejich implementace.³⁹

2.4.3 Nejúčinnější prevence / kvalitní využití volného času

Funkční model systému prevence kriminality dětí a mladistvých by měl zajistit dostatečnou úroveň centralizace, informovanost, koordinaci a transparentní grantové financování, zejména s ohledem na kvalitní využití volného času dětí a mládeže. Důležité je vytvoření modelu náhradní rodiny a podpora neziskového sektoru, jako primárního aktéra v implementaci sociální prevence.

Systém prevence kriminality dětí a mládeže by se měl zakládat na jasně definované strategii prevence a indikátorech hodnocení dlouhodobých následků preventivních aktivit ve společnosti. Úspěšnost vytvoření efektivního systému prevence kriminality však nezáleží pouze na ekonomických a politických faktorech, ale také na tradicích, historii a vývoji trestního práva v každé zemi, a také na doplňujícím systému spolupráce jednotlivých školských zařízení a zainteresovaných subjektů včetně programů realizace volného času dětí a mládeže.

³⁸ K tomuto: GUNTER, A., *Social Prevention: Theoretical Controversies and Evaluation Strategies* in Gunter Albrecht, Hans-Uwe Otto (eds.), Berlin.: Walter de Gruyter, 1991.

³⁹ K tomuto: GUNTER, A., *Social Prevention: Theoretical Controversies and Evaluation Strategies* in Gunter Albrecht, Hans-Uwe Otto (eds.), Berlin.: Walter de Gruyter, 1991.

Závěr bych řekla, že kvalitní využití volného času je nedílnou součástí výchovy. Abychom předešli trestné činnosti mladistvých a často i dětí do patnácti let je nutné, zabývat se prevencí a preventivními programy.

2.5 VOLNÝ ČAS A VOLNOČASOVÉ AKTIVITY

Volný čas dětí a mládeže, by se měl využívat co nejefektivněji v rámci výchovy a vzdělávání. Je nedílnou součástí, každého z nás a hraje v životě člověka významnou a nepostradatelnou roli. Vhodně využitý volný čas a správně zvolené volnočasové aktivity, vedou k osobnímu růstu jedince a k jeho celkovému uspokojení. Co je to tedy volný čas a volnočasové aktivity?

2.5.1 Volný čas

Je to čas, v němž člověk svobodně volí a dělá takové činnosti, které u přinášejí radost, potěšení, zábavu, odpočinek, které obnovují a rozvíjejí jeho tělesné a duševní schopnosti. Člověk je v tomto čase sám sebou, činnosti vykonává svobodně a dobrovolně. Oblast volného času zahrnuje:

- odpočinek, zábavu
- zájmové činnosti
- dobrovolné vzdělávání
- dobrovolnou veřejně prospěšnou činnost
- časové ztráty s těmito činnostmi související (volně podle Bláhy, 1990)⁴⁰

Volný čas dětí a mládeže se od volného času dospělých výrazně liší a to svým:

- rozsahem
- obsahem
- mírou samostatnosti a závislosti
- nezbytností pedagogického ovlivňování

Výchova ve volném čase probíhá:

- mimo povinné vyučování
- ve volném čase

⁴⁰ Hájek, B., Hofbauer, B., Pávková, J.: Pedagogické ovlivňování volného času Současné trendy, Portál, Praha 2008, ISBN 978-80-7367-473-1, S.67

- mimo bezprostřední vliv rodiny
- je institucionálně zajištěna

Funkce výchovy ve volném čase

- **Výchovně-vzdělávací** spočívá v záměrném a cílevědomém formování osobnosti dítěte.
- **Zdravotní** – podporuje zdravý, tělesný, duševní i sociální vývoj dítěte. /pohyb na čerstvém vzduchu, stravovací návyky, hygienické návyky, režim dne, bezpečnost práce/
- **Sociální** – smysluplné využití volného času, které vede k pozitivnímu rozvoji dítěte, umožňuje navazování nových sociálních vztahů, vyrovnává rozdíly mezi nestejnými materiálními a psychologickými podmínkami dětí v rodinách.
- **Preventivní** - klade důraz na prevenci sociálně-patologických jevů, např. závislosti na návykových látkách, agresivita, netolerance, sobeckost aj....Poskytuje dětem jistý druh bezpečí a pomoci v krizových situacích.

Cílem výchovy ve volném čase je naučit jedince hospodařit s volným časem, rozumně ho využívat, reálně oceňovat volný čas jako významovou hodnotu.

2.5.2 Pedagog volného času, vychovatel

Pedagogové volného času působí zejména ve střediscích volného času, tedy v domech dětí a mládeže a ve stanicích zájmových činností. Pracovníci zařízení pro zájmové vzdělávání typu školní družina a školní klub, výchovných a ubytovacích zařízení typu domov mládeže, škola v přírodě či internát nebo zařízení pro ústavní a ochrannou výchovu jsou označováni pracovníě jako vychovatelé. Rozdíl mezi těmito dvěma profesemi vyplývá z odlišného poslání a obsahu činností jednotlivých zařízení. Pracovní náplň je do určité míry odlišná, přesto však lze konstatovat, že převažuje pedagogické ovlivňování volného času. Jednotlivé pedagogické profese jsou do významu srovnatelné, nelze některým z nich

připisovat větší či menší význam nebo náročnost. Všichni pedagogové se podílejí na osobnosti vychovávaných.⁴¹

Z výše uvedených skutečností tedy plyne, že osobnost pedagoga volného času musí splňovat některá kritéria. Pedagog by měl být dobrý člověk, fyzicky i psychicky zdatný, emočně vyrovnaný a měli by u něj převažovat kladné povahové vlastnosti jako jsou například:

- Spolehlivost
- Tolerance
- Empatie
- Komunikativnost
- Umění naslouchat
- Kladný vztah k dětem i lidem
- Pochopení pro věkové zvláštnosti a jiné odlišnosti
- Přiměřená míra dominantnosti a sebevědomí
- Přiměřené vzdělání
- Vůdčí schopnosti
- Umět se prosadit, prosadit svou práci a umět jí prezentovat
- Mít nápady, kreativnost, fantazie, iniciativa a hravost
- Schopnost delegovat svoje povinnosti aj.

⁴¹ Hájek, B., Hofbauer, B., Pávková, J.: Pedagogické ovlivňování volného času Současné trendy, Portál, Praha 2008, ISBN 978-80-7367-473-1, S.130,131

2.5.2 Volnočasové aktivity

Volnočasové aktivity vedou jedince k aktivnímu odpočinku a zdravějšímu či hodnotnějšímu způsobu trávení volného času. Patří sem sport, kultura, hry, zábavné a poučné aktivity. Volnočasové aktivity mají dále význam v tom, že poskytují dětem jinou úroveň meziosobních vztahů, než jsou např. vztahy ve třídě či rodině. Volnočasová aktivita je volená aktivita s určitým zaměřením, které si dítě zvolí samo. Jedná se o aktivity zaměřené na zvolený cíl, probíhají individuálně nebo skupinově. Dítě tak získává nové sociální dovednosti v oblasti, kterou si samo zvolilo, s vrstevníky, kteří mají stejný cíl. Konflikty nebo pozitivní zážitky z volnočasových aktivit nabízejí témata pro další rozvoj osobnost dítěte.

Závěrem tedy mohu říci, že podnětně a vhodně strávený volný čas a volnočasové aktivity v něm, jsou důležitou složkou ve výchově dítěte a vedou ke zdravému životnímu stylu. Působí preventivně v rámci sociálně-patologických jevů ve společnosti. Snižuje kriminalitu dětí a mládeže a tím vedou k ozdravení celé společnosti.

3 PRAKTICKÁ ČÁST

Městskou část Praha 14 jsem si vybrala, protože zde bydlím, vychovávám v tomto prostředí své děti a využívám nabídky organizací, které nabízí volnočasové aktivity pro rodiče a jejich děti. Zaměřila jsem se zde na konkrétní jednu organizaci, která mě zaujala svým programem, širokou nabídkou, propracovaným systémem a celkovou historií vzniku. Její nabídky sama využívám a jsem s nimi velice spokojená potažmo nejvíce moje malá dcerka.

3.1 CHARAKTERISTIKA MĚSTSKÉ ČÁSTI PRAHA 14

V úvodu se chci zmínit o historii a vzniku městské části Praha 14 a to především proto, aby bylo jasné kde se tato lokalita nachází a jaká struktura obyvatel zde bydlí. Jaké možnosti se zde nabízejí v rámci kvalitního trávení volného času pro děti a mládež.

Městská část Praha 14

Městská část Praha 14 se nachází na severovýchodním okraji Prahy. Má přibližně 40 000 obyvatel žijících na území, které zahrnuje původní historické obce Kyje, Hloubětín, Hostavice a sídliště Černý Most. Historie Prahy 14 začíná dnem 18. listopadu 1994, kdy vznikla z městské části Praha-Kyje spolu s částí území od Prahy 9 na základě usnesení Zastupitelstva Hlavního města Prahy. Praha 14 má také od roku 1997 vlastní znak a prapor, který zobrazuje historické symboly této městské části.⁴²

Dolní Počernice jsou katastrálním územím Prahy, které tvoří území městské části Praha-Dolní Počernice. Nachází se na východní části Prahy a jsou součástí správního obvodu Praha 14, který odpovídá za výkon státní správy.⁴³

Nutno zmínit, že sídliště Černý most je nejmladší z uvedených lokalit. Výstavba sídliště Černý Most I, pojmenovaného podle již zaniklého železničního mostu začouzeného od sazí

⁴² Zpracováno podle: http://www.praha.eu/jnp/cz/home/mestske_casti/praha_14/index.html

⁴³ Zpracováno podle: http://www.praha.eu/jnp/cz/home/mestske_casti/dolni_pocernice/index.html

z projíždějících parních lokomotiv, jehož pozůstatky jsou patrné vedle silničního mostu do Hutí a Satalic, byla postupně dokončována na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let minulého století.⁴⁴

V této době se po dokončení mělo nastěhovat až 5000 nových obyvatel. Řada bytů byla, přidělena lidem ze sociálně slabších rodin a tak se stalo, že dnes ve struktuře těchto obyvatel převažují obyvatelé sociálně nepřizpůsobiví. Díky této skutečnosti je kriminalita dětí a mládeže v tomto obvodu zvýšená, vznikají zde různé party mladých lidí nevalné pověsti, vytvářejí se zde různé extrémistické skupiny a pouliční gangy, distribuce drog je na denním pořádku. Na podzim roku 2011 zde vznikla i jakási domobrana v závislosti na činnosti těchto skupin, které ohrožovaly ostatní skupiny lidí, kteří zde bydlí.

Také Černý Most II., který byl vystavěn přibližně v letech 1985 až 1992 s kapacitou 7270 bytů na tom není o mnoho lépe. Struktura obyvatel v této části je velmi různorodá a to především proto, že zde byli přidělovány byty běžným žadatelům o byt, ale také sociálně slabším rodinám. Po povodních roku 2002 zde dostalo náhradní byt mnoho občanů z Prahy 8 – Karlín, kteří své byty měli tak zničené povodí, že nabylo možné tyto byty uvést do takového stavu, aby se mohly nastěhovat zpět. Jednalo se především o spoluobčany sociálně slabé a nepřizpůsobivé. Z hlediska kriminality dětí a mládeže je tato lokalita o něco bezpečnější, avšak ani tady se nevyhneme konfliktům se sociálně nepřizpůsobivými občany. Také zde bydlí mnoho občanů se zdravotním postižením a to ve všech věkových skupinách. Těmto rodinám byli, přiděleny bezbariérové byty v domech, které jsou již přizpůsobené této problematice. Je zde zajišťována péče o tyto občany a to především formou sociálních služeb a různých zařízení, která nabízí i těmto občanům smysluplné využití volného času.

3.2 Městská policie Prahy 14

V rámci činnosti Městské policie Prahy 14 je hlavním úkolem zřízení funkce koordinátora prevence kriminality dětí a mladistvých a další zpracování vlastního programu prevence kriminality dětí a mladistvých. Cílem činností městské policie na této úrovni je tedy vytvoření stabilního systému prevence kriminality a zvyšování pocitu

⁴⁴ Zpracováno podle: http://citybus.cz/praha/linky_pid/dopr_obsluha/cerny_most/index.htm

bezpečí občanů v městské části Praha 14. Program prevence kriminality m. č. Praha 14 na léta 2009 až 2012 slouží především k:⁴⁵

- stanovení základních principů a cílů městské části Praha 14 v oblasti prevence kriminality a stanovení odpovídajících priorit
- vymezení institucionálního a organizačního rámce prevence kriminality a stanovení odpovědnosti a kompetencí v rámci systému prevence kriminality městské části Praha 14
- iniciování a propojování aktivit veřejné správy, státních organizací, NNO, dobrovolnických organizací, soukromých subjektů a občanských iniciativ při realizaci politiky v oblasti prevence kriminality dětí a mladistvých

3.3 Struktura organizací nabízejících volnočasové aktivity Praha 14

Na základě výše uvedených skutečností zde působí mnoho různých organizací, které se věnují nejenom výchově a vzdělávání mladých lidí, ale také preventivním programům pro ohrožené skupiny dětí, programům pro občany se specifickými potřebami a v neposlední řadě programům pro rodiče a děti. Současná struktura organizací a oblastí, které nabízejí volnočasové aktivity vzhledem k trávení volného času dětí a mladistvých je následující:⁴⁶

- **Oblast kultury a kulturních aktivit**
 - a) Akce ÚMČ Praha 14
 - b) KviZ Praha 14
 - c) Knihovny
 - d) OK Dům Praha 9

⁴⁵ Zpracováno podle: <http://www.praha14.cz/index.php> , v elektronické podobě

⁴⁶ Zpracováno podle: <http://www.praha14.cz/index.php> , v elektronické podobě

- e) Divadlo Kámen
 - f) Kino CineStar Praha - Černý Most
 - g) Zábavní centrum CČM
 - h) Kulturní centrum Dolní Počernice
 - i) Kulturní centrum Horní Počernice
- **Oblast sportu a sportovních aktivit**
 - a) Cyklostezky
 - b) Bazén Hloubětín
 - c) Ostatní sporty (fotbal, tenis, atd.)
 - **Mimoškolní činnost**
 - a) Kurzy a kroužky
 - b) Kluby a oddíly
 - c) Dům dětí a mládeže Praha 9
 - **Kynologie**
 - a) Kynologie Hloubětín
 - b) Kynologie Kyje
 - **Dětská hřiště ve správě MČ**

Organizace na Praze 14 – Černý Most

- nízkoprahová zařízení – Jahoda, Klub Dixie
- občanská sdružení – Klub rodičů dětí s Dawnovým syndromem a jejich přátel
- soukromá zařízení – Základní a mateřská škola Heřmánek, Dětské studio Pohádka, Čtrnáctka centrum volného času
- nezisková organizace - mateřské centrum Klubičko
- církevní organizace – YMCA PRAHA, Diakonie Církve bratrské (Centrum Slunečnice)
- Společnost DUHA - integrace osob s mentálním postižením
- komunitní centrum – Motýlek (sdružení na pomoc dětem s handicapem) –Funguje také úzká spolupráce s Prahou 20 – Horní Počernice a to především s:

- Střediskem křesťanské pomoci – Horní Počernice
- Střediskem prevence a léčby drogových závislostí DROP IN o.p.s.⁴⁷

⁴⁷ vlastní zpracování

3.4 ORGANIZACE ŘÍZENÉ STÁTEM

Nedílnou součástí celého systému organizací, které se věnují prevenci, jsou organizace řízené státem. Patří sem odbor prevence na městském úřadu pro Prahu 14 a odbor prevence na Městské policii.

3.4.1 Činnost města odbor prevence

System prevence kriminality na území hlavního města Prahy je stanovený pro rok 2009 až 2012, a je založen na dvou úrovních:⁴⁸

- hlavní město Praha
- městské části Praha 1 - 22

Úrovně se liší teritoriálním vymezením, typem realizátorů projektů, mírou kompetencí partnerů. Liší se také nároky na personální obsazení a na míru zapojení a odpovědnosti zúčastněných subjektů. System prevence kriminality realizovaný na krajské a městské úrovni spojuje při zajišťování oblasti veřejného pořádku státní správu, samosprávu včetně Městské policie hl. m. Prahy, Policie ČR, NNO, komerční subjekty a občany. Krajská úroveň umožňuje aplikovat nové mechanismy komunikace a spolupráce a nalézat optimální rozdělení rolí v oblasti prevence kriminality a zvyšování bezpečnosti.⁴⁹

3.4.2 Činnost městské policie odbor prevence

Cílem je zajistit jednotný výkon státní politiky v oblasti prevence kriminality na celém území České republiky, možnost analyzovat a řešit problémy, které přesahují kompetence jednotlivých resortů státní správy i orgánů územní veřejné správy a realizovat systémový přístup k řešení problémů.

⁴⁸ Zpracováno podle: <http://www.praha.eu/jnp/cz/home/magistrat/index.html> , v elektronické podobě

⁴⁹ Zpracováno podle: <http://www.praha.eu/jnp/cz/home/magistrat/index.html> , v elektronické podobě

Obsahem jsou následující aktivity:⁵⁰

- vzdělávání odborníků pracujících v oblasti prevence kriminality, prevence sociálně patologických jevů a v bezpečnostní problematice
- celorepublikové preventivní projekty
- výzkumy, studie a hodnocení
- mediální kampaně a informování občanů

Program v rámci prevence kriminality dětí a mládeže

Cílovými skupinami, kterým je věnována zvýšená pozornost, je mládež ohrožená sociálně patologickými jevy nebo již s kriminální zkušeností, prvopachatelé trestných činů, recidivisté a sociálně vyloučené komunity. Dalšími neméně důležitými cílovými skupinami jsou oběti trestných činů, senioři a tělesně a zdravotně postižení spoluobčané i návštěvníci městské části, kterým bude věnována též zvýšená pozornost a podpora zejména v oblasti primární prevence.⁵¹

Důraz je kladen na snižování trestné činnosti mládeže, na zvyšování informovanosti obyvatel a návštěvníků městské části o možnostech ochrany proti nejčastěji se vyskytujícím druhům kriminality. Dále pak na podporu prevence zejména majetkové a násilné kriminality ve vytipovaných lokalitách; na zvyšování právního vědomí dětí a mládeže, a na preventivní aktivity směřující na seniory a tělesně a zdravotně postižené spoluobčany.

Nedílnou součástí je pravidelné vyhodnocování a hodnocení efektivity realizovaných projektů, s cílem zaměřit se nejen na efektivní využívání finančních prostředků, ale důrazněji i na obsah a formu preventivních aktivit. Jedná se o kontaktní sociální práci jako základní formu vztahu s dětmi a dospívající mládeží, preventivní působení proti sociálnímu vyloučení, pomoc zvládat konfliktní situace, řešení obtížné životní situace, aktivní

⁵⁰ Zpracováno podle: <http://www.praha.eu/jnp/cz/home/magistrat/index.html> , v elektronické podobě

⁵¹ Zpracováno podle: <http://www.praha.eu/jnp/cz/home/magistrat/index.html> , v elektronické podobě

překonávání omezujících životních podmínek, preventivní působení proti sociálně patologickým jevům, zejména proti šikaně a užívání návykových látek. Některé nízkoprahové kluby jsou zároveň registrovány jako poskytovatelé sociálních služeb.⁵²

⁵² Zpracováno podle: <http://www.praha.eu/jnp/cz/home/magistrat/index.html> , v elektronické podobě

3.5 ORGANIZACE ŘÍZENÉ MĚSTEM

Další skupinou jsou organizace řízené městem, které zajišťují volnočasové aktivity pro děti a mládež.

3.5.1 Neziskové organizace podporované městem

V rámci strategických dokumentů hlavního města Prahy jsou uvedeny strategické cíle, spočívající i v podpoře neziskových organizací, poskytujících služby v oblasti volnočasových a kulturních aktivit pro děti a mládež, jednotlivé strategické cíle jsou následující:⁵³

- vytvořit prostředí, které respektuje svou tradici, využívá historického potenciálu a současně vytváří podmínky pro nové inspirace, trendy a formy kulturního života a umělecké tvorby v oblasti volnočasových aktivit a činnosti neziskových organizací
- zřizování nových neziskových subjektů, jejichž prostřednictvím se ovlivňuje zachování pestrosti a rozmanitosti způsobů kulturního života Prahy i otevřenost novým trendům v kultuře a umění
- dlouhodobým zájmem je stimulovat a podporovat tvůrčí uměleckou činnost, prezentovat umění a zpřístupňovat ho dětem a mládeži, formou činnosti neziskových organizací
- zájem na dalším rozvoji občanské společnosti a neziskových organizací. Odpovědné orgány města podporují aktivnější práci s veřejností, občanskými sdruženími, nadacemi a nadačními fondy ve snaze získat zpětnou vazbu účinnosti kulturní a volnočasové politiky hl. města Prahy

Hlavní předností programů neziskových organizací hl. města Prahy je to, že ve volném čase rozvíjí ty aktivity dětí a mládeže, které se významně podílejí na potlačování negativních jevů souvisejících s problémy velkoměsta. Dosavadní systém přidělování

⁵³ Zpracováno podle: <http://www.praha.eu/jnp/cz/home/magistrat/index.html> , v elektronické podobě

finančních prostředků včetně uzavírání jednoletých darovacích smluv s vybranými žadateli je vyhovující a odpovídá proměnlivosti požadavků v této oblasti.

Prostřednictvím programů podpory neziskových organizací jsou řešeny nejen základní podmínky pro pravidelnou činnost neziskových organizací, které pracují s dětmi a mládeží ve volném čase, jako jsou pronájmy, provozní náklady, opravy, rekonstrukce kluboven a sportovišť, ale i podpora víkendových akcí mimo Prahu a táborů.

Zároveň jsou podporovány jednorázové akce především pro neorganizované děti a mládež. Pro tuto cílovou skupinu je podpora směřována i na tzv. otevřené aktivity, které jsou realizovány formou volnočasových klubů. Finanční podpora města umožňuje většině nestátních neziskových organizací, které v této oblasti působí, samostatnou existenci a dává možnost zapojovat do volnočasových aktivit co nejvíce dětí a mládeže.⁵⁴ V roce 2012 jsou realizovány následující činnosti v rámci neziskových organizací, které jsou podporovány hl. m. Prahou, jejich výčet je tento:⁵⁵

- Prostorové zajištění činnosti s dětmi a mládeží ve volném čase
- Prázdninové tábory pro děti a mládež
- Akce ve volném čase pro děti a mládež na území hl. m. Prahy
- Volnočasové kluby pro neorganizované děti a mládež
- Krátkodobé akce pro děti a mládež mimo území hl. m. Prahy
- Podpora účasti na prezentačních a soutěžních akcích v zahraničí

3.5.2 Nízkoprahová zařízení

Nízkoprahová zařízení a také otevřené kluby poskytují neorganizované mládeži a dětem možnost aktivního a pozitivního využití volného času. Jsou podporovány a financovány hl. městem Prahou, případně z dalších příspěvků soukromých osob. Jednotlivá

⁵⁴ Zpracováno podle: <http://www.praha.eu/jnp/cz/home/magistrat/index.html> , v elektronické podobě

⁵⁵ Vlastní zpracování

zařízení tak představují otevřený prostor, který nabízí, vytváří, organizuje a podporuje různé volnočasové aktivity a činnosti v souladu s potřebami, možnostmi a dynamikou cílové skupiny dětí a mládeže.⁵⁶

Nízkoprahový či otevřený klub je místem, kam může přijít dítě či dospívající z ulice, aniž by musel překonávat různé bariéry nároků na aktivitu, dovednosti či schopnosti nebo povinnou pravidelnost a výkon. Současně může klub představovat i místo pro identifikaci a zakotvení. Návštěvníci zde mohou nalézt příležitost k uspokojení potřeby sounáležitosti. Klub nabízí cílové skupině způsoby aktivního i pasivního využití volného času. Mládež sem může přijít, popovídat si, poslouchat oblíbenou hudbu, případně si zahrát stolní fotbal, kulečnick nebo šipky, podporovány jsou také aktivity související s rozvojem technických dovedností a znalostí.⁵⁷

Mimo těchto aktivit obvykle klub nabízí akce organizované, jednorázové i ve formě pravidelných sportovních a jiných zájmových aktivit. Mládeži je však také ponechán prostor relativně samostatně využít zázemí klubu a ve spolupráci s jeho provozovateli realizovat vlastní představy a nápady. Nízkoprahová a otevřená zařízení jsou vedena odborníky, na jeho provozu se mohou podílet i vyškolení dobrovolníci, řad studentů VŠ a sociálních pracovníků. V klubu vytvářejí nabídku programů, dohlížejí na chod zařízení i aktivity klientů a současně plní funkci kladného vzoru pro klienty.⁵⁸

Na území hlavního města Prahy působí několik desítek nízkoprahových zařízení a otevřených klubů, které svou činnost zaměřují na děti a mládež, jsou dále uvedeny v souhrnné tabulce, z hlediska jejich počtu v jednotlivých městských částech Prahy.

⁵⁶ Zpracováno na základě aktuálních údajů Magistrátu hl. města Prahy v elektronické podobě dostupné na: http://www.praha.eu/jnp/cz/home/zabava/volny_cas/index.html

⁵⁷ Zpracováno na základě aktuálních údajů Magistrátu hl. města Prahy v elektronické podobě dostupné na: http://www.praha.eu/jnp/cz/home/zabava/volny_cas/index.html

⁵⁸ Zpracováno na základě aktuálních údajů Magistrátu hl. města Prahy v elektronické podobě dostupné na: http://www.praha.eu/jnp/cz/home/zabava/volny_cas/index.html

Za nízkoprahový klub je možné označit takové zřízení, jehož činnost odpovídá principům nízkoprahových zařízení pro děti a mládež stanovených Českou asociací streetworku. Primárním cílem nízkoprahového klubu je pak poskytování širokého spektra sociálních služeb, které jsou ukotveny v nabídce volnočasových aktivit. Otevřený klub je zařízení, které naplňuje pouze některé z principů nízkoprahovosti, především volný přístup do prostor klubu a možnost využívání poskytovaných služeb. Činnost otevřeného klubu se zejména soustředí na organizaci volnočasových aktivit.⁵⁹

Aktuální problémy nízkoprahových zařízení na území hl. města Prahy spočívají zejména:⁶⁰

- Nedostateční formální ukotvení standardů sociálních služeb
- Aktivity a jednotlivé realizované činnosti nevyhází z jednotné metodiky práce
- Absence nabídky a náplní činností a služeb, v některých případech není jednoznačně definována

I když jsou tyto instituce financovány z finančních rozpočtů hl. města Prahy, tak bylo nutné, vzhledem k nedostatku finančních prostředků, aby tyto instituce zajistily i jiné formy financování, a také aby byly zpracovány určité metodiky práce s dětmi a mládeží i sjednocení rozsahu služeb a nabízených aktivit v těchto zařízeních.

Hlavními klienty nízkoprahových zařízení jsou děti a mládež, kterou označujeme jako neorganizovaná mládež a jimi většinou rozumíme jednotlivce či skupiny dětí a mládeže, kteří tráví většinu volného času na ulici. Tyto skupiny a jednotlivci zpravidla nevyhledávají institucionalizované formy trávení volného času z důvodů finanční náročnosti či absence návyků těchto mladých lidí, které nedovolují plnit podmínky organizovaných kroužků. Tato skupina je riziková ve vztahu k sociálně patologickým

⁵⁹ Zpracováno na základě aktuálních údajů Magistrátu hl. města Prahy v elektronické podobě dostupné na: http://www.praha.eu/jnp/cz/home/zabava/volny_cas/index.html

⁶⁰ Vlastní zpracování

jevům, zneužívání návykových látek, kriminalita, gamblerství, apod. kdy jednotlivé hlavní společensky nežádoucí jevy byly uvedeny v teoretické části práce.⁶¹

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, v jednotlivých MČ Prahy, jsou služba určena mladým lidem, kteří se ocitli v obtížné životní situaci nebo jsou jí ohroženi, žijí v prostředí zasaženém sociálně patologickými jevy, a kteří nevyhledávají standardní formy institucionalizované pomoci a péče. Základní a hlavní funkcí nízkoprahových zařízení je zajišťovat aktivity, v jejichž rámci dochází k navazování kontaktu s klientem či skupinou, poskytování informací, odborné pomoci, podpory a vytváření podmínek pro sociální začlenění a pozitivní změnu ve způsobu života klienta.⁶²

Cílem těchto aktivit je minimalizace možných rizik souvisejících s nevyhovujícím životním stylem a patologickým prostředím, a dále umožnit dětem a mladým lépe se orientovat v sociálním okolí i vytvářet podmínky, aby v případě zájmu mohli řešit svoji nepříznivou sociální situaci. V neposlední řadě nízkoprahová zařízení podporují rozvoj samostatnosti a společenské spoluzodpovědnosti dětí a mládeže a učí je tak předcházet jejich sociálnímu vyloučení. Nízkoprahová zařízení dětem a mládeži poskytují a zabezpečují:⁶³

- podporu při zvládnání obtížných životních událostí
- snižování sociálních rizik vyplývajících z konfliktních společenských situací, životního způsobu a rizikového chování
- zvýšení sociálních schopností a dovedností

⁶¹ Zpracováno na základě aktuálních údajů Magistrátu hl. města Prahy v elektronické podobě dostupné na: http://www.praha.eu/jnp/cz/home/zabava/volny_cas/index.html

⁶² Zpracováno na základě aktuálních údajů Magistrátu hl. města Prahy v elektronické podobě dostupné na: http://www.praha.eu/jnp/cz/home/zabava/volny_cas/index.html

⁶³ Zpracováno na základě aktuálních údajů Magistrátu hl. města Prahy v elektronické podobě dostupné na: http://www.praha.eu/jnp/cz/home/zabava/volny_cas/index.html

- podporu sociálního začlenění do skupiny vrstevníků i do společnosti, včetně zapojení do dění místní komunity
- nezbytnou psychickou, fyzickou, právní a sociální ochranu během pobytu v zařízení a podmínky pro realizaci osobních aktivit

Nízkoprahová zařízení jsou koncipována tak, aby byla zajištěna maximální dostupnost služby, tedy na principech nízkoprahovosti. Principy nízkoprahovosti spočívají v odstranění časových, prostorových, psychologických a finančních bariér, které by mohly zabránit cílové skupině vyhledat zařízení či využít nabídky poskytovaných služeb. Nízkoprahová zařízení se snaží vytvářet prostředí, které je svým charakterem a umístěním blízké přirozenému prostředí cílové skupiny. Provozní doba a poskytované sociální služby i další aktivity odpovídají potřebám klientů.⁶⁴

Klienti mají možnost zůstat v anonymitě. Jakákoliv dokumentace obsahující osobní údaje klientů musí být vedena s jejich souhlasem, přičemž klienti mají právo do ní nahlížet.

Služby sociálního charakteru jsou poskytovány bezplatně, pro jejich užívání není podmínkou členství ani jiná forma registrace, pravidelná docházka do zařízení také není podmínkou užívání služby. Klienti mohou přicházet a odcházet v rámci otevírací doby zařízení podle svého uvážení. Klient není povinen zapojit se do připravených činností. Službu může využít kdokoliv z cílové skupiny bez omezení, pokud svým chováním a jednáním neomezuje a neohrožuje sám sebe, ostatní klienty, pracovníky či efektivitu služby. Pro omezení přístupu klientů ke službě není důvodem jejich pasivita či názorová odlišnost.⁶⁵

Mezi základní pilíře nízkoprahovosti u těchto jednotlivých zařízení patří:⁶⁶

- odstranění prostorových bariér

⁶⁴ Zpracováno na základě aktuálních údajů Magistrátu hl. města Prahy v elektronické podobě dostupné na: http://www.praha.eu/jnp/cz/home/zabava/volny_cas/index.html

⁶⁵ Zpracováno na základě aktuálních údajů Magistrátu hl. města Prahy v elektronické podobě dostupné na: http://www.praha.eu/jnp/cz/home/zabava/volny_cas/index.html

⁶⁶ Vlastní zpracování

- odstranění časové bariéry
- odstranění finanční bariéry
- odstranění psychologické bariéry

Podle dostupných statistik Magistrátu hl. města Prahy k cílové skupině klientů nízkoprahových zařízení lze rozlišovat podle věkové kategorie, okruhu problémů nebo lokality, ve které se pohybují. Cílovou skupinou nízkoprahových zařízení jsou děti a mládež charakterizované z hlediska:⁶⁷

- **nepříznivé sociální situace** - nejčastější skupina, zahrnuje konfliktní společenské situace, obtížné životní události, omezující životní podmínky
- **věkové skupiny** - od 6 do 12 let, od 13 do 18 let, od 19 do 26 let
- **žijí nebo se pohybují v konkrétní lokalitě, kterou lze vymezit** – sociálně. Geograficky
- **vztahují se k nim další charakteristiky, zejména:**
 - nemohou nebo se nechtějí zapojit do standardních volnočasových aktivit
 - vyhýbají se standardním formám institucionalizované pomoci a péče
 - dávají přednost pasivnímu trávení volného času
 - dávají přednost trávení volného času mimo domov
 - mají vyhraněný životní styl

Principy sociálních služeb uplatňované v nízkoprahových zařízeních jsou specifické pro práci s mladým klientem a jejich základní hodnoty korespondují s principy nízkoprahovosti. Na základě individuálního přístupu se pracovníci snaží motivovat a

⁶⁷ Zpracováno na základě aktuálních údajů Magistrátu hl. města Prahy v elektronické podobě dostupné na: http://www.praha.eu/jnp/cz/home/zabava/volny_cas/index.html

naučit klienty samostatnosti a zodpovědnosti nést následky svého chování. Služby jsou poskytovány všem zájemcům z cílové skupiny bez ohledu na původ, náboženské vyznání, politickou orientaci, sociální postavení, rasu, sexuální orientaci či pohlaví.⁶⁸ Jednotlivé principy nízkoprahových zařízení jsou následující:

- **Dodržování práv uživatelů** - uživatelé nejsou v nevýhodném postavení vůči zařízení a jeho pracovníkům, pracovníci se s klientem snaží navázat vztah na partnerské bázi
- **Respektování volby uživatelů** - zařízení vytváří podmínky, v nichž se uživatelé služeb mohou cítit důstojně, mají možnost rozhodovat se svobodně, avšak s porozuměním důsledků svého rozhodnutí
- **Individualizace podpory** - služby jsou nastaveny individuálně podle potřeb jednotlivých uživatelů
- **Zaměření na celek** - na situaci uživatele služeb se pohlíží v souvislostech, nikoliv jen na její dílčí aspekty
- **Flexibilita** - služby se neustále a pružně přizpůsobují potřebám uživatelů, nikoli uživatelé potřebám pracovníků, nebo zaběhaným způsobům práce a režimu zařízení

Nízkoprahová zařízení poskytují celou škálu sociálních služeb. Kapacita služeb a jejich zaměření a rozsah se odvíjí od aktuálních personálních, prostorových a finančních možností organizace. Služby jsou poskytovány v přímé návaznosti na požadavky, situaci a potřeby klientů. Jejich výčet je následující:⁶⁹

- **Kontaktní práce** je základem práce s klienty, která má za cíl vytvořit dostatečnou vzájemnou důvěru a podmínky, potřebné pro rozvoj kontaktu a poskytování dalších služeb. Součástí kontaktní práce je hledání a upevňování hranic komunikace s klientem a kultivování jeho schopnosti vyjádřit své potřeby a naučit se využívat

⁶⁸ Zpracováno na základě aktuálních údajů Magistrátu hl. města Prahy v elektronické podobě dostupné na: http://www.praha.eu/jnp/cz/home/zabava/volny_cas/index.html

⁶⁹ Zpracováno na základě aktuálních údajů Magistrátu hl. města Prahy v elektronické podobě dostupné na: http://www.praha.eu/jnp/cz/home/zabava/volny_cas/index.html

existující nabídky služeb. Kontaktní práce má nejčastěji podobu rozhovoru v prostorách nízkoprahového zařízení, kontaktní práci lze vykonávat také na ulici – streetwork

- **Situační intervence** se využívá při řešení aktuální problémové situace v prostorách zařízení. Nejčastěji se jedná o intervenci související s porušením stanovených pravidel nízkoprahového zařízení, vymežováním hranic a norem, řešení konfliktů při zabezpečování příznivé atmosféry a podmínek v klubu.
- **Poradenství** probíhá formou rozhovoru s klientem. Poradenství se v první fázi soustředí na formulaci daného problému a zhodnocení situace. Pracovník zařízení posléze klientovi poskytne rady, doporučení a možnosti vedoucí k řešení daného problému. V rámci poradenství je věnována pozornost budování a zvyšování klientových kompetencí.
- **Pomoc v krizi** a pomoc při řešení vzniklé situace je diagnosticko-terapeutický přístup přispívající ke zvládnutí psychické krize. Krizová intervence může mít podobu rozhovoru směřovaného k základní orientaci v příčinách krizového stavu, cílené intervence zaměřené na zvládnutí potíží. Součástí intervence jsou návrhy konkrétních vhodných opatření vedoucí ke zlepšení klientovy situace. Rozsah intervence se odvíjí od kvalifikace pracovníka zařízení. Pracovník bez kvalifikace poskytne klientovi v krizi pomoc pouze v rozsahu akutní intervence s odkázáním na odborníka
- **Práce se skupinou** je cílená aktivita poskytovaná skupině klientů, zaměřená na rozvoj psychosociálních dovedností, je časově ohraničena
- **Práce s blízkými osobami** zahrnuje poradenství, informační servis poskytovaný blízkým osobám klienta, realizovaný pouze se souhlasem klienta.

Volnočasové aktivity v těchto zařízeních vytvářejí náplň volného času klientů a nespádají do jiných výkonů nízkoprahových zařízení. Většinou se jedná o základní instrumentální

aktivity, například poslech hudby, kreslení, malování, sledování filmů podle výběru klientů a další drobné aktivity v prostorách klubu.⁷⁰

Jejich hlavní výčet je následující:

- **Složitější volnočasové aktivity** jsou vytvářeny na základě zájmů a potřeb klientů a s jejich spoluúčastí. Jedná se například o hudební zkušebnu, výtvarnou dílnu, počítačovou místnost
- **Činnosti iniciované klienty**, v rámci jejich realizace dochází ke kooperaci mezi klienty a pracovníky. Pracovníci usilují o zvýšení organizačních dovedností klientů a jejich seberealizaci
- **Akce, které slouží k propagaci** zařízení nebo **zpestřují** klubový život – koncerty, turnaje, výstavy atd. Přípravují je sami pracovníci klubu, pokud je to možné zapojují do realizace klienty
- **Dílny** - pravidelné či nepravidelné akce, na nichž je zajištěn lektor. Klient může dílnu vyhledat a volně se zapojit do nabízených aktivit

Preventivní, výchovné a pedagogické programy představují speciální aktivity vytvořené na základě specifických potřeb cílové skupiny i dané lokality. Preventivními programy jsou myšleny tzv. programy specifické prevence. Jako jednorázové programy lze označit diskuze, besedy, komponované pořady a další obdobné činnosti realizované v zařízení. Mezi dlouhodobé programy lze řadit některé sociální služby: kontaktní práce, situační intervence, informační servis, poradenství atd. Tyto programy bývají vzájemně provázány a jejich součástí je pravidelné zhodnocení.⁷¹

⁷⁰ Zpracováno na základě aktuálních údajů Magistrátu hl. města Prahy v elektronické podobě dostupné na: http://www.praha.eu/jnp/cz/home/zabava/volny_cas/index.html

⁷¹ Zpracováno na základě aktuálních údajů Magistrátu hl. města Prahy v elektronické podobě dostupné na: http://www.praha.eu/jnp/cz/home/zabava/volny_cas/index.html

Tabulka 1: Přehled nízkoprahových a otevřených klubů pro neorganizovanou mládež v Praze⁷²

Městská část	počet streetworkerů		počet klubů pro neorganizovanou mládež	
	městské části	ostatní organizace	nízkoprahové	otevřené
Praha 1	-	-	-	-
Praha 2	-	-	2	1
Praha 3	1	7	2	1
Praha 4	-	-	-	-
Praha 5	1	3	1	1
Praha 6	-	2	1	-
Praha 7	-	-	1	1
Praha 8	-	-	1	-
Praha 9	-	2	1	-
Praha 10	-	-	-	-
Praha 11	1	2	3	-
Praha 12	-	3	2	-
Praha 13	1	-	1	2
Praha 14	-	-	1	3
Praha 15	-	-	-	-
Praha 16	1	-	1	-
Praha 17	-	-	-	1
Praha 18	-	-	-	-
Praha 19	-	-	-	-
Praha 20	-	-	-	-
Praha 21	-	-	-	-
Praha 22	-	-	-	-
Celkem	5	17	17	10

⁷² Vlastní zpracování

3.5.3 Soukromé subjekty

Soukromé subjekty jsou zapojeny do organizace volného času mládeže v souladu se zákonem č. 561/2004 Sb., a dále vyhláškou č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů. Jednotlivé programy a činnosti jsou určeny pro soukromé subjekty, které mají sídlo a působnost hl. městě Praze. Mezi hlavní cílové skupiny patří, v souladu s příslušnými právními předpisy:

- a) pražské děti školního věku a studující mládež do 26 let. Realizace projektu musí mít dopad na tuto skupinu
- b) programy nejsou určeny pro tělovýchovné, sportovní a kulturní organizace a instituce, městské části a jimi zřizované organizace, střešní organizace, mateřská centra a výjezdní akce rodičů s dětmi.

K základním činnostem, které jsou soukromými subjekty realizovány v oblasti jejich rozvoje a vzdělávání ve volném čase jsou tyto okruhy aktivit:⁷³

- prostorové zajištění činností s dětmi a mládeží ve volném čase
- prázdninové tábory pro děti a mládež
- akce ve volném čase pro děti a mládež na území hl. m. Prahy
- volnočasové kluby pro neorganizované děti a mládež
- krátkodobé akce pro děti a mládež mimo území hl. m. Prahy
- podpora dětí a mládeže na prezentačních a soutěžních akcích v zahraničí

⁷³ Vlastní zpracování

3.6 VLASTNÍ SLEDOVÁNÍ ČINNOSTI VYBRANÉHO SUBJEKTU

Pro moje šetření a zpracování činnosti vybraného zařízení jsem si vybrala organizaci, která sídlí v nedaleké blízkosti mého bydliště a i já využívám jeho služeb s mojí malou dcerkou. Jsem s tímto zařízením velice spokojená a jeho nabídka se mi zdá velice kvalitní a různorodá. Pokrývá potřeby dětí všech věkových skupin počínaje těmi nejmenšími, kteří se často mnohých aktivit účastní s rodiči a konče těch velkých kteří stojí na prahu dospělosti a ocitli se na své vlastní křižovatce života.

3.6.1 Charakteristika vybrané organizace

JAHODA je nezisková organizace, která nabízí nízkoprahové programy pro děti a mládež, rodinné centrum, akce pro veřejnost a prostor pro dobrovolníky. Byla založena v roce 1997 a jejím hlavním cílem je pomáhat ohroženým a znevýhodněným dětem a rodinám. Ročně využije její pomoc přibližně 300 dětí.

JAHODA stojí na těchto principech:

Děti na prvním místě – hlavním předmětem a cílem všech aktivit JAHODY je pomoc potřebným, ohroženým a sociálně znevýhodněným dětem s důrazem na prevenci

Transparentnost – otevřené a poctivé jednání ve smyslu „fair play“ je neoddělitelnou součástí všech našich činností

Aktivní občanství / Občanská odpovědnost – ochota a víra v možnost „změnit svět“ vlastním přičiněním je princip, který spojuje všechny dobrovolníky a členy JAHODY

Týmová práce – práce ve skupině nám umožňuje dynamicky se rozvíjet a vždy využívat efektivně potenciál všech členů týmu, ať se jedná o práci s dětmi nebo o rozvoj webových stránek

Hlavní cíle sdružení jsou:

- Provozovat nízkoprahové služby pro děti a mládež na sídlišti Černý Most.
- Provozovat rodinné centrum na sídlišti Černý Most.
- Zapojit dobrovolníky do všech našich programů

Jahodové programy:

- Klub Jahoda
- Nízkoprahový klub Džagoda
- Terénní program
- Rodinné centrum Jahůdka
- Soukromá MŠ Jahoda⁷⁴

Klub Jahoda - je určen všem dětem ve věku od 6 do 15 let, které svůj volný čas tráví především v prostředí sídliště Černý Most. Tým sociálních pracovníků a vyškolení dobrovolníci nabízí dětem zdarma, bezpečné místo pro různé volnočasové aktivity, víkendové a letní pobyty, doučování, výtvarnou dílnu, hudební zkušebnu, pravidelné akce včetně poradenských služeb. Funguje 3x týdně a v roce 2011 tento klub navštívilo 203 dětí z Černého Mostu a okolí.⁷⁵

Nízkoprahový klub Džagoda - tento program je určen dětem a mladým lidem ve věku od 12 do 18 let, kteří tráví svůj volný čas na sídlišti Černý Most a v jeho blízkém okolí. Děti zde nalézají bezpečné místo, kde mohou najít pomoc i zábavu a prostor pro vlastní tvorbu. Také zde funguje tým sociálních pracovníků a vyškolených dobrovolníků. Do klubu může přijít každý, kdo potřebuje s čímkoliv pomoci, nemusí se přihlašovat ani sdělovat osobní údaje, všechny služby jsou zdarma. Program je téměř stejný jako u klubu Jahoda, akorát zde funguje navíc program specifické prevence. Každý měsíc se probírá v klubu jedno z aktuálních témat, jako jsou např. drogy, sex, menšiny, životní styl aj... Klub funguje také 3x týdně. V roce 2011 navštívilo tento klub 261 dětí a mladých lidí.⁷⁶

⁷⁴ Zpracováno podle: <http://www.jahodaweb.cz/dalsi-informace/o-jahode/zakladni-informace.html>

⁷⁵ Zpracováno podle: <http://www.jahodaweb.cz/nase-programy/jahoda/o-co-jde.html>

⁷⁶ Zpracováno podle: <http://www.jahodaweb.cz/nase-programy/dzagoda/o-co-jde.html>

Terénní program – je registrovaná sociální služba pro děti a mládež ve věku od 12 do 18 let, která se zaměřuje na řešení a pomoc v krizi. Jedná se především o konflikty v rodině či škole, zkušenosti s návykovými látkami a jiné problémy, které mohou ohrozit samotné dítě, mladistvého či společnost. Především jde o to, aby mladý člověk nebyl na své problémy sám a pod odborným vedením jej mohl řešit v rámci prevence sociálně-patologických jevů ve společnosti. Terénní program probíhá ve stavebních buňkách rozmístěných v lokalitách Černý Most, Hloubětín tzv. **PIXLA**. Tento projekt vzniknul především proto, aby mladí lidé a terénní pracovníci měli své útočiště a to především za nepřízně počasí, či v zimních měsících. Také se tato služba stala viditelnější a dostupnější. Služby jsou zde poskytovány 4x týdně a to především dětem z Černého Mostu, Hloubětína, Rajské zahrady a Lehovce. Pokud však dítě navštíví PIXLU v době, kdy tam nikdo není, může zavolat na telefonní číslo a prozvonit tak terénního pracovníka, který mu obratem zavolá zpět a domluví si s ním schůzku, či setkání na Facebooku, nebo se může dítě spojit s odborným pracovníkem přes email. V neodkladných záležitostech se problém řeší hned přímo v PIXLE. V roce 2011 využilo těchto služeb 397 dětí z toho 212 tyto služby využívá doposud.⁷⁷ Nejvíce však děti využívají pro řešení svých problémů Facebook.

Rodinné centrum JAHŮDKA – nabízí jednorázové i pravidelné aktivity a kurzy pro rodiče a jejich děti. Funguje zde volná herna a školička pro děti od 1 roku a to 3x týdně na dopoledne, dítě se učí zvykat si na kolektiv a uznávat i jinou autoritu než je vlastní rodič. Pro rodiče jsou zde pořádány kurzy, semináře a besedy na aktuální téma. Mezi pravidelné aktivity patří, čtenářská dílna, výtvarná dílna nebo Pyžamová noc. Rodičům jsou nabízeny kurzy angličtiny, sebeobrana pro ženy a dívky, masáže, psychoterapie a další programy s hlídáním dětí.⁷⁸

Soukromá MŠ JAHODA - Je akreditovaným předškolním zařízením a zahájí svůj provoz v září 2012 podle vzdělávacího programu ZAČÍT SPOLU. Tento program vychází z vědeckých a lékařských poznatků, které prosazují:

⁷⁷ Zpracováno podle: <http://www.jahodaweb.cz/nase-programy/terenni-program/o-co-jde.html>

⁷⁸ Zpracováno podle: <http://www.jahodaweb.cz/nase-programy/jahudka/co-nabizime.html>

- Integrované učení
- Herní tematická centra dovedností a znalostí
- Nové trendy v přístupu k dítěti /nejsi podřízený, ale rovnocenný partner/
- Toleranci k odlišnostem
- Spolupráce s rodiči /rodič se může účastnit denních programů/

Školka je určena dětem od 2 do 7 let a bude fungovat od pondělka do pátku.⁷⁹

3.6.2 Historie Občanského sdružení Jahoda v letech 1997- 2010

Občanské sdružení Jahoda bylo založeno **27. 10. 1997** pěti absolventy oboru sociální práce, které spojovala myšlenka vytvoření vlastní instituce orientující se zpočátku zejména na děti, které žijí se svými matkami v azylových domech. Avšak během roku 1998 se již jednalo o provoz volnočasových klubů ve 3 pražských azylových domech, přičemž členskou základnu organizace i funkci vedoucích těchto klubů tvořili sami zakladatelé organizace.

Od roku 1999 se Jahoda začala prezentovat jako dobrovolnická organizace a na konci tohoto roku již poskytovala pomoc prostřednictvím svých 17 dobrovolníků okolo 100 dětí. V roce 1999 byl také uspořádán první letní prázdninový tábor.

Rok 2000 přinesl pro Jahodu především rozšíření počtu provozovaných klubů, a to v 6 azylových domech a 1 nemocnici v Motole. V tomto roce se také navýšil počet dětí v jednotlivých klubech na celkový počet cca 200 dětí a záměrem pro tento rok bylo i upořádání dvou čtrnáctidenních letních táborů pro děti ze sociálně slabších rodin. Právě z těchto důvodů začalo být zřejmé, že je třeba věnovat adekvátní pozornost fundraisingu organizace, a proto bylo požádáno o první granty a dotace (např. České televize Pomozte dětem a Nadace rozvoje občanské společnosti). V tomtéž roce byla spuštěna první internetová prezentace občanského sdružení.

⁷⁹ Zpracováno podle: <http://www.jahodaweb.cz/soukroma-materska-skola-jahoda.html>

V roce 2001, došlo k rozšíření nabídky klubů Jahoda v azylových domech (AD Háje, AD Acorus, AD Slupi, AD Klokánek) i na období prázdnin. Také získání prvních vlastních prostor na Černém Mostě v Praze mělo pro sdružení ohromný význam.

V dubnu roku 2002 byl díky pomoci dobrovolníků při rekonstrukci těchto prostor otevřen **první nízkoprahový klub Jahoda pro děti na sídlišti Černý Most**, což lze dnes zpětně charakterizovat jako důležitý mezník z pohledu zacílení činnosti organizace. V tehdejší podobě klubu se jednalo o dvě vybavené místnosti, které sloužily jako herny pro děti, a jednu menší místnost, určenou pro kancelář občanského sdružení. V létě téhož roku opět proběhl již tradiční tábor pro děti z azylových domů, na podzim se konal první výcvik dobrovolníků. Od září byl klub Jahoda na Černém Mostě otevřen třikrát týdně od 14:00 hodin do 18:00 hodin, přičemž částečně byl pro děti připraven dobrovolníky organizovaný program, ale prostor byl ponechán i vlastní iniciativě a zájmům dětí.

V roce 2003 získalo občanské sdružení pro svoji činnost další místnost v již obývané budově, která byla následně vybavena třemi počítači a využívána jako učebna. Provoz nízkoprahového klubu byl rozšířen na 4 dny v týdnu, a kromě toho bylo realizováno i několik víkendových či celodenních akcí. Díky kreativitě dobrovolníků byla nabídka klubu Jahoda obohacena o následující programy: dramatický kroužek, aerobic, angličtina, výtvarný kroužek, počítače. Stále platí, že veškeré aktivity jsou zacíleny na děti ze sociálně slabších rodin ohrožené sociálním vyloučením, a proto jsou veškeré tyto programy poskytovány zdarma. V roce 2003 klub Jahoda na Černém Mostě navštívilo celkem 254 dětí za asistence dvaceti aktivních dobrovolníků.

V roce 2004 vzniklo rodinné centrum **JAHŮDKA**, které lze charakterizovat jako počátky kontinuální spolupráce s místní komunitou na úrovni sociálních služeb, neboť prioritou klubu JAHŮDKA je právě prevence sociálního vyloučení rodičů na rodičovské dovolené. I nadále fungovaly kluby Jahoda v pražských azylových domech a klub JAHODA na Černém Mostě. Další významnou událostí z hlediska Jahody byla v roce 2004 výzva zástupců Úřadu městské části Prahy 14 k vytvoření nového nízkoprahového klubu pro teenagery. Za tímto účelem byla občanskému sdružení dána k dispozici další místnost v již obývaném objektu, stejně jako navýšení objemu přidělovaných financí. Na konci roku 2004 tedy probíhala rekonstrukce těchto prostor tak, aby na jaře následujícího roku mohl být klub pro teenagery, jež byl následně pojmenován **DŽAGODA**. V roce 2004 získalo

občanské sdružení **akreditaci** v souladu se zákonem o dobrovolnické službě, což nepochybně přispělo k zprofesionalizování dobrovolnické služby v organizaci i k upevnění dobrého jména organizace v očích veřejnosti. Významným úspěchem na poli získávání finančních zdrojů bylo uzavření dlouhodobé smlouvy s firmou DAMOVO, která se tak stala hlavním partnerem organizace.

Tabulka 1. Činnost JAHODY v roce 2004

	Azylové domy	Jahůdka	Jahoda
Počet setkání	217	47	160
Počet dětí	94	69	124
Počet poskytnutých soc. služeb (kontaktů)	1 741	297	2 393
Průměrný počet kontaktů na 1 dítě	18,5	4,3	19,3
Počet pořádaných akcí	14	0	4
Počet aktivních dobrovolníků	20		

Rok **2005** přinesl Jahodě především navýšení objemu poskytovaných služeb, k čemuž přispělo **otevření nízkoprahového klubu DŽAGODA** v měsíci květnu a s tím spojené první počiny v oblasti terénní práce. Důsledkem těchto změn i zvyšující se potřeby koordinace, bylo nutné zvýšit počet dobrovolníků a ostatních pracovníků. Pozornost byla v roce 2005 věnována i publicitě organizace v médiích či rozšíření prezentace na internetu.

Jahoda oproti předchozímu roku zaznamenala **výrazný nárůst počtů dětí a počtu poskytnutých sociálních služeb (kontaktů)** v klubech v azylových domech (80-ti procentní nárůst dětí a 20-ti procentní nárůst kontaktů) a v rodinném centru **JAHŮDKA** (70-ti procentní nárůst dětí a více než stoprocentní nárůst kontaktů). Klub **JAHODA** zaznamenal vzestupnou tendenci v počtu dětí (cca o 50%), ale pokles v počtu realizovaných setkání a poskytnutých sociálních služeb. Tento pokles lze ale považovat pouze za relativní, neboť musíme zohlednit otevření klubu **DŽAGODA**, kde se nově setkávají a čerpají sociální služby někteří z řad cílové skupiny, kteří dříve navštěvovali

klub **JAHODA**. Na základě všech uvedených skutečností je zřejmé, že **předpokladem nárůstu všech poskytovaných služeb byl především adekvátní nárůst dobrovolnické práce.**

Tabulka 2. Činnost Jahody v roce 2005

	Azylové domy	Jahůdka	Jahoda	Džagoda (od 1.5.2005)
Počet setkání	247	95	141	37
Počet dětí	170	101	190	106
Počet poskytnutých soc. sl. (kontaktů)	2 070	678	2 092	507
Průměrný počet kontaktů na 1 dítě	12,2	6,7	11,0	4,8
Počet pořádaných akcí	16	5	14	0
Počet aktivních dobrovolníků	95			

Rok 2006 znamenal pro Jahodu především přesun hlavních činností na sídliště Černý Most a **omezení činnosti v azylových domech**. Bylo tomu tak zejména z kapacitních důvodů, neboť nárůst poskytovaných sociálních služeb na Černém Mostě by s dostupnými zdroji profesionální i dobrovolnické práce nešel jinak pokrýt. **Lidské zdroje** organizace byly posíleny přijetím jednoho kontaktního pracovníka. Klub **JAHODA** po tříleté existenci na sídlišti Černý Most lze považovat za zavedený, což dokazuje početná skupina jeho stálých návštěvníků. Klub **DŽAGODA** měl za sebou svůj první rok, což se projevilo zejména vysokým počtem tzv. prvních kontaktů. Výrazný podíl na propagaci nového klubu měla i **terénní práce** na sídlišti Černý Most, která byla od března tohoto roku prováděna minimálně jednou týdně. V druhé polovině roku došlo po dohodě se zástupci Úřadu městské části Prahy 14 k převzetí dalších místností v již obývaném objektu. Díky této skutečnosti nejsou při realizaci svých aktivit více uvedené kluby a rodinné centrum nijak prostorově omezovány, jelikož každý z nich vlastní své prostory. Po rekonstrukci byla také

zřízena tzv. kontaktní místnost, jejímž účelem je poskytovat dostatečné soukromí pro konzultace mezi sociálním pracovníkem a klientem.

Tabulka 3. Činnost Jahody v roce 2006

	Azylové domy	Jahůdka	Jahoda	Džagoda
Počet setkání	161	104	122	118
Počet dětí	126	119	198	295
Počet poskytnutých soc. sl. (kontaktů)	1 467	747	1 620	3 124
Průměrný počet kontaktů na 1 dítě	11,6	6,3	8,2	10,6
Počet pořádaných akcí	5	16	52	
Počet aktivních dobrovolníků	100			

Tabulka 3 vypovídá o utlumení činnosti Jahody v **azylových domech** oproti minulosti a o rychlé expanzi klubu **DŽAGODA**. Nejvyšší průměrný počet poskytnutých kontaktů připadá na azylové domy, a to z toho důvodu, že jejich příjemci se mnohdy ocitají v mezních životních situacích, a proto službu sociálního poradenství či prevence potřebují. Vysoký průměr kontaktů na jednotlivce má i klub **DŽAGODA**, a to především proto, že jsou zde započítávány i údaje z terénní práce. Naopak nižší průměr kontaktů na jednotlivce mají klub **JAHODA** a rodinné centrum, díky tomu, že prioritou návštěvy zařízení je pro jejich příjemce volnočasová zábava, nikoli přímo vyhledání sociální služby.

V roce 2007 pokračovala Jahoda ve své činnosti – i nadále probíhaly kluby Jahoda v azylových domech i provoz nízkoprahových klubů a rodinného centra na sídlišti Černý Most. Tento rok s sebou ovšem přinesl legislativní změny v souvislosti se účinností Zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v platném znění, podle jehož ustanovení bylo občanským sdružením zažádáno o **registraci** dvou z dosavadních poskytovaných sociálních služeb - **nízkoprahových klubů JAHODA a DŽAGODA**. Organizací byly také **zpracovány standardy kvality sociálních služeb**. Díky mnohým úspěchům na poli

fundraisingu organizace byly v roce 2007 uskutečněny některé stavební práce – jednalo se zejména o výměnu 22 oken ze 30 oken budovy organizace a o vytvoření potřebného zázemí pro realizaci projektu kojeneckého plavání. Dále byla také kompletně vybavena a zařízena nová herna pro nejmenší děti a rodiče z rodinného centra **JAHŮDKA**. Také bylo nakoupeno některé nadstandardní vybavení pro nízkoprahové kluby. V roce 2007 dostalo občanské sdružení do užívání i k budově přilehlou zahradu, na níž se nachází i nově zrekonstruované hřiště.

Tabulka 4. Činnost Jahody v roce 2007

	Azylové domy	Jahůdka	Jahoda	Džagoda
Počet setkání	157	94	124	127
Počet dětí	124	137	222	198
Počet poskytnutých soc. sl. (kontaktů)	1 065	925	1603	2 472
Průměrný počet kontaktů na 1 dítě	8,6	6,8	7,2	12,5
Počet pořádaných akcí	9	11	33	50
Počet aktivních dobrovolníků	91			

V porovnání výsledků činnosti v roce 2007 s rokem předcházejícím zjistíme, že v případě **azylových domů** při srovnatelném počtu setkání a dětí ubylo poskytnutých kontaktů, zejména proto, že došlo ke snížení počtu dobrovolníků, kteří za dětmi docházeli a to ze dvou důvodů. Prvním důvodem bylo to, že jsme museli využít dobrovolnických sil více na Černém Mostě. Druhým důvodem byla skutečnost, že se počet dobrovolníků snížil cca o 10% . V případě **JAHŮDKY** se zvýšil počet sociálních služeb cca o 20% a úměrně tomu vzrostl i počet dětí, a to zřejmě na základě kompletně nově vybavených heren a celkové úpravy prostředí. Také možnost využití zahrady hrála nepostradatelnou úlohu při návštěvnosti našeho sdružení. Nízkoprahový klub **JAHODA** zaznamenal obdobné dosažené výsledky jako v předchozím roce, kdežto klub **DŽAGODA** vykázal nižší počet

děti a mladistvých i méně poskytnutých sociálních služeb. Částečně lze tuto skutečnost přičíst vysoké fluktuaci příjemců sociálních služeb v předchozím roce, kdy jejich motivací k návštěvě klubu byla zvědavost a poznání nového prostředí. V roce 2007 lze tedy úbytek příjemců služeb i kontaktů chápat jako přirozený, kdy následně vznikla relativně stálá skupina příjemců sociálních služeb, a nikoli jako důsledek nezájmu či odmítání služeb.

Rok **2008** znamenal pro Jahodu zejména poslední úpravy na rekonstrukci budovy – byla mj. zřízena výtvarná dílna, hudební zkušebna a počítačová místnost. V rámci vedlejších aktivit navázala Jahoda **spolupráci s plaveckým klubem Delfínek**, s kterým realizuje dohromady kojenecké plavání. V březnu 2008 došlo k **rozvoji terénního programu**, jelikož tato činnost byla vyčleněna z činnosti klubu DŽAGODA a bylo **zažádáno o samostatnou registraci této sociální služby**. Terénní práce je realizována tak, že byla vytvořena stabilní dvojice terénních pracovníků, kteří poskytují tuto sociální službu a monitorují ulice sídliště pravidelně dvakrát v týdnu. Terénní práce je pozitivně vnímána, hodnocena i podporována v kontextu s komunitním plánem Městské části Prahy 14, jelikož byla shledána jako velmi potřebná a žádaná, a navíc je Jahoda v rámci Prahy 14 jedinou organizací, která takovou službu provozuje.

Tabulka 5. Činnost Jahody v roce 2008

	Azylové domy	Jahůdka	Jahoda	Džagoda	Terénní práce (od 1. 3. 2008)
Počet setkání	107	93	136	114	68
Počet dětí	72	200	335	174	241
Počet posk. soc. sl. (kontaktů)	581	1 099	3 767	2 651	1 474
Průměrný počet kontaktů na 1 dítě	8,1	5,5	11,2	15,2	6,1
Počet pořádaných akcí	6	12	49	47	0
Počet aktivních dobrovolníků	94				

Z Tabulky 5 je v porovnání s Tabulkou 4 patrný další úbytek aktivit organizace v azylových domech. Zcela opačný trend je patrný z počtů realizovaných sociálních služeb i jejich příjemců nízkoprahového klubu **JAHODA** – hranice 222 dětí, které celkem navštívily klub v předchozím roce – byla překonána již v červnu. Akci, která byla pořádána jako rozloučení se školním rokem, dokonce navštívilo celkem 65 dětí, což byl rekord v počtu účastníků během jednoho setkání za celou existenci klubu. Rodinné centrum **JAHŮDKA** zaznamenalo mírné navýšení svých výkonů, naopak klub **DŽAGODA** mírný pokles. U klubu **DŽAGODA** může být tato tendence ovlivněna i skutečností, že z jejich aktivit byl vyňat program terénní práce, jehož údaje jsou nyní zaneseny do samostatné kolonky.

Rok 2009 přinesl změnu především v tom, že **JAHODA** ukončila dlouhodobou spolupráci s azylovými domy a své aktivity realizuje pouze na Černém Mostě s cílem posílit regionální rozvoj. Dále terénní služba pro děti a mládež se stala registrovanou sociální službou. V rámci vedlejších aktivit, zahájila **JAHŮDKA** dopolední hlídání dětí od jednoho roku věku dítěte a zájmové kurzy pro rodiny s dětmi. **DŽAGODA** prezentovala svou činnost na zahradní slavnosti společně s umělci s Mett Factory, se kterými započala spolupráci v projektu Periferie, a byla posílena o jednoho pracovníka. Z grantu MHMP Volný čas **JAHODA** obnovila tradici letních táborů. Na podzim proběhla benefiční akce pro **JAHODU** zorganizovaná dobrovolníky. Nakonec se v prosinci uskutečnila Mikulášská party s ostatními nízkoprahovými zařízeními pro děti z Prahy v prostorách Meet Factory na Smíchově.

Tabulka 6. Činnost Jahody v roce 2009

	Jahůdka	Jahoda	Džagoda	Terénní práce
Počet setkání	112	142	103	69
Počet dětí	190	331	191	141
Počet poskytnutých soc. sl. (kontaktů)	1 620	5260	5382	1003
Průměrný počet kontaktů na 1 dítě	8,5	15,2	28,1	7,1
Počet pořádaných akcí	12	41	44	2
Počet aktivních dobrovolníků	95			

V Tabulce č. 6 již nefigurují azylové domy, jelikož v tomto roce došlo k ukončení této činnosti. Naopak vzrostl počet sociálních kontaktů, nejvíce však v klubu **JAHODA**. **JAHŮDKA S DŽAGODOU** zaznamenali mírný vzestup v počtu sociálních kontaktů, avšak **TERÉNNÍ PRÁCE** zaznamenaly mírný pokles. Toto si nelze vysvětlovat jako o nezájem dětí a mládeže o naše služby, spíš jde o to, že došlo ke konečnému ustálení naší klientely.

Rok 2010 nám přinesl mnoho změn a to především proto, že vzrostl zájem našich klientů o nabízené služby a jejich počet se začal zvyšovat mílovými kroky. Byly přijati tři kontaktní pracovníci a jedna asistentka na poloviční úvazek. Vznikl nový projekt **Jahodárna**, jehož úkolem bylo podpořit komunitní rozvoj na Černém Mostě a to tím, že po celý rok byly nabízeny místním obyvatelům kulturní a vzdělávací programy. Jeden z našich dobrovolníků získal cenu **Křesadlo**, která je každoročně udělována obyčejným lidem za neobyčejné věci. **JAHŮDKA** rozšířila nabídku svých služeb o sobotní Táta Mámaherny určené pro rodiče s dětmi, setkávání dvojčat a vícečat. Kurzy angličtiny pro rodiče s hlídáním. Proběhla pyžamová noc, jejíž účelem je, aby si děti vyzkoušeli jaké je to spát mimo domov. Každý měsíc také fungovalo, setkání rodičů a dětí v knihovně. V létě se konal další letní tábor pro děti klubu **JAHODA**. **DŽAGODA** na oplátku pořádala dva

víkendové pobyty. Další výraznou akcí bylo turné pro Nízkoprahy IV, které se konalo v listopadu ve spolupráci s organizacemi YMCA, Husita, Motýlek a Proxima Sociale, pod záštitou ČAS a Nadace Vodafone. Na akci vystoupily kapely Terne Čhave, Trabant a Mário Bihári. V létě se konala opět zahradní slavnost a na podzim Mikulášská párty v Meet Factory.

Tabulka 7. Činnost Jahody v roce 2010

	Jahůdka	Jahoda	Džagoda	Terénní práce
Počet setkání	121	182	108	83
Počet dětí	180	273	396	280
Počet poskytnutých soc. sl. (kontaktů)	1 661	4443	4975	2359
Průměrný počet kontaktů na 1 dítě	9,2	16,2	12,5	8,4
Počet pořádaných akcí	14	43	46	3
Počet aktivních dobrovolníků	98			

Z Tabulky č. 7 vyplývá, že činnost našeho zařízení vzrostla ve všech našich programech. Nemalý vliv na tuto skutečnost mají nejenom, naše programy a jejich náplň, ale také skutečnost, že sídlíme v dosahu metra B a jsme přímo uprostřed sídliště Černý Most. Také jsme přišli více do povědomí rodičů díky **JAHŮDCE**, kteří si některé naše akce vybírají jako svůj program což nás těší a zároveň přivedou i další rodinné příslušníky.

Rok 2011 již není zpracován jelikož, nemám zatím možnost získat přesná data o průběhu tohoto roku a svou práci jsem začala zpracovávat právě v průběhu více uvedeného roku.

4 ZÁVĚR

Při zpracování této bakalářské práce jsem neměla větší problém získávat informace. Mnohé jsem získala na internetu, jiné přímo v organizaci, o které jsem psala. Jediné co mohu srovnat a posoudit je to, že ve státních organizacích jako byla Městská policie či Úřad městské části Praha 14, bylo mnohem těžší získávat potřebné informace k mé práci, než v jiných zařízeních. Informace jsem získávala několika metodami jako je např. dotazník, vyptávání či shromáždění podkladů na základě výročních zpráv. Také systém zpracování potřebných dokumentů se velice lišil, a proto bylo mnohem náročnější získávat podklady pro dané téma, ve výše uvedených státních organizacích než např. v mnou vybrané neziskové organizaci JAHODA.

S touto organizací se mi spolupracovalo velice dobře, vstřícnost a profesionální přístup zaměstnanců vedl k mému zdárnému shromáždění potřebných informací i dokumentů. V této práci jsem se věnovala problematice volnočasových aktivit jako prevenci společensky nežádoucích jevů, jejíž cílem bylo zpracovat toto téma a poukázat na přínosy i úskalí, které toto téma přináší. Jestli se mi to povedlo to nechám na zvážení těch, kteří tuto práci budou číst. Z mojí strany mohu jen konstatovat, že jsem se snažila, vytvořit ucelený obraz v této problematice a v praktické části přiblížit práci jednoho z mnoha zařízení, které se touto problematikou zabývají. Považuji za pozitivní to, jak tyto organizace fungují, jejich dostupnost pro všechny děti, mladistvé i jejich rodiče a zároveň kladně hodnotím i profesionální přístup všech kteří se na projektech prevence kriminality dětí a mládeže podílejí. Stejně tak jako na programech určených ke smysluplnému využití volného času. V konečném důsledku jsem spokojená se svojí prací a myslím si, že na toto téma se dá napsat mnohé a to z mnoha úhlů pohledu. Já nabízím pouze ten svůj pohled, který je založený především na mých zkušenostech. Je pro mě velkou radostí pracovat s dětmi a zároveň si uvědomuji, že je to nelehká a velmi zodpovědná práce, která bývá velice často nedocenená a dokonce je jí i někdy opovrhováno. Mrzí mě, že tato společnost si tak málo uvědomuje závažnost celého problému a výchovu a vzdělávání dětí není jako obor dostatečně oceněn. V mnoha ohledech je tento obor podceňován a tzv. odsouván na druhou kolej. Jen, těžko se smírám s tím, že dochází k nesmyslnému slučování škol, rušení zařízení která, jsou určena i handicapovaným dětem a v neposlední řadě často i minimální nebo žádná podpora zařízení, které se věnují právě programům volnočasových aktivit. Někdy

mám pocit, že se více peněz věnuje na propagaci než na samotné aktivity. V mnoha zařízeních pracují dobrovolníci bez nároku na jakoukoliv odměnu a často jsou spíše odměňováni ti co nejsou tzv. v terénu a jen umí dobře o této problematice psát či diskutovat. Nechci, aby to vypadalo, že mi vadí, když někdo o této problematice diskutuje, naopak je důležité, aby se touto problematikou někdo zabýval. Jde mi spíš o to jaký je výsledek těchto jednání, která jsou často vedena právě jen od stolu a k tomu odpovídají také závěry, které jsou v této společnosti realizovány. Vím, že tento problém nevyřeším a to jestli se něco v této oblasti změní, nemohu příliš ovlivnit. Jediné co mohu udělat je to dál se věnovat dětem a se vši zodpovědností tuto práci dělat poctivě a s láskou. Možná právě moje bakalářská práce otevře prostor pro nová témata a pro nové náměty a nápady v této oblasti. Doufám, že povede k zamyšlení a k rozšíření obzoru v této problematice, těch kteří tuto práci budou číst.

V teoretické části jsem jednotlivé kapitoly volila tak, aby bylo dobře porozuměno celé problematice, kterou se zabývám v této bakalářské práci. Každá z kapitol i podkapitol má jisté rezervy, které dávají prostor pro diskusi.

V praktické části se věnuji zhodnocení práce jedné z organizací, která velice dobře funguje v této lokalitě sídliště Prahy 14. Zjištěné výsledky mého bádání jsou velice přínosné a mohou tak poukázat na to, že všechno jde, když se chce a je k tomu patřičné odhodlání. Nejvíce oceňuji odvahu a vytrvalost lidí, kteří toto zařízení založili a jistě přes nemalé problémy jej dovedli až do této funkční podoby. Doufám, že i nadále se bude rozšiřovat a pracovat minimálně tak dobře jako pracovalo doposud a tím bude mnohým dětem vhodným partnerem v době, kdy mají volný čas a často neví jak s ním naložit. Výchova dětí je široký a složitý proces, který má nemalá úskalí a je velice těžké těmto úskalím čelit a tak přeji všem hodně štěstí.

Závěrem chci říct, že tato práce mě velice obohatila, přinesla mi nové zkušenosti a to nejenom v profesionálním životě, ale také v mém soukromí. Mojí dceři je teprve 20 měsíců, ale již v tomto věku využíváme služeb nízkoprahového zařízení JAHODA. Jako rodič jsem velmi spokojená a do budoucna hodlám tyto služby využívat i nadále. Ještě jednou děkuji všem, co se mnou trávili čas a ochotně mi podávali, odpovědi na mé otázky, nechali mě nakouknout pod pokličku svých projektů a pomohli mi získat potřebné informace a materiály k mé bakalářské práci.

POUŽITÉ ZDROJE

<http://www.praha14.cz/index.php>

<http://www.praha.eu/jnp/cz/home/magistrat/index.html>

<http://www.praha.eu/jnp/cz/home/magistrat/index.html>

<http://www.msmt.cz/socialni-programy/skolni-preventivni-program-pro-ms-zs-skolska-zarizeni>

<http://www.prevence-praha.cz/agrese-a-sikana?start=7>

<http://pohodaveskole.net/referaty/nejznamejsi-drogy>

<http://www.poradenskecentrum.cz/mpp.php>

http://www.praha.eu/jnp/cz/home/mestske_casti/praha_14/index.html

http://www.praha.eu/jnp/cz/home/mestske_casti/dolni_pocernice/index.html

http://citybus.cz/praha/linky_pid/dopr_obsluha/cerny_most/index.htm

<http://www.jahodaweb.cz/dalsi-informace/o-jahode/zakladni-informace.html>

<http://www.jahodaweb.cz/nase-programy/jahoda/o-co-jde.html>

<http://www.jahodaweb.cz/nase-programy/dzagoda/o-co-jde.html>

<http://www.jahodaweb.cz/soukroma-materska-skola-jahoda.html>

<http://www.jahodaweb.cz/nase-programy/jahudka/co-nabizime.html>

Koukolík F., Drtilová J. *Vzpouřa deprivantů Nestvůry, nástroje, obrana* – Nové, přepracované vydání, Edice Makropulos Praha, Galén 2006, 203s. ISBN 80-7262-410-5

Z. Matějček, *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: SPN 1992 - 223 s. ISBN 80-04-25236-2

Hájek, B., Hofbauer, B., Pávková, J.: *Pedagogické ovlivňování volného času Současné trendy* Praha: Portál 2008, ISBN 978-80-7367-473-1

ČECH, T. *Škola a sociálně patologické symptomy v projevech žáků*. In STŘELEČEK S. (ed.) *Studie z teorie a metodiky výchovy I*. Brno: Katedra pedagogiky pedagogické fakulty MU ve spolupráci s MSD, spol. s r.o., 2004, 155 s., ISBN 80-86633-21-7.

GUNTER, A., *Social Prevention: Theoretical Controversies and Evaluation Strategies* in Gunter Albrecht, Hans-Uwe Otto (eds.), Berlin.: Walter de Gruyter, 1991.

KACHLÍK, P. *Patologické závislosti: Elektronický učební text*. [online]. Brno: PdF MU Brno, 2008.

KOHOUTEK, R. *Patopsychologie a psychopatologie pro pedagogy*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2007, 260 s. ISBN 978-80-210-4434-0.

KRAUS, B. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. Brno : Paido, 2006, 156 s. ISBN 80-7315-125-1

KYRIACOU, CH. *Řešení výchovných problémů ve škole*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, 152 s. ISBN 80-7178-945-3

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 2., rozšíř. a přeprac. vyd. Praha : Portál, 1998, 328 s. ISBN 80-7178-252-1.

MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Děti, rodina a stres*. Praha: Galén, 1994, 214 s. ISBN 80-85824-06-X.

MÜHLPACHR, P. *Sociopatologie*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2008, 194 s. ISBN 978-80-210-4550-7.

SVOBODA, M., KREJČÍŘOVÁ, D., VÁGNEROVÁ, M., *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. 1. vyd. Praha : Portál, 2001, 791 s., ISBN 80-7178-545-8.

SPOUSTA, V. *Kapitoly z pedagogiky volného času*. Brno : Masarykova univerzita, 2010. ISBN 80-210-1274-9.

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha : Portál, 1999, 444 s., ISBN 80-7178-214-9.